І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь . . .
Т. ШЕВЧЕНКО

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Адреса
Редакції і Адміністрації:
'Svoboda', 81-83 Grand St.,
Jersey City, N. J.
Тел: HEnderson 4-0237
УНС: HEnderson 5-8740

Ч. XIV Ч. 132. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК. П'ЯТНИЦЯ, 12-го ЛИПНЯ 1957 П'ЯТЬ ЦЕНТІВ — FIVE CENTS JERSEY CITY and NEW YORK FRIDAY, JULY 12, 1957 No. 132. VOL. LXIV.

ПАКІСТАНСЬКИЙ ПРЕМ'ЄР НА ПРИЙНЯТТІ В ПРЕЗИДЕНТА

НА ЛЕТОВИЩІ ВІТАЛИ ПРЕМ'ЄРА СУГРАВАРДІ ВІЦЕ-ПРЕЗИДЕНТ НІКСОН І ДОЛЛЕС

Вашингтон. — 10-го липня до ЗДА прибув пакістанський прем'єр Гуссейн Шагед Суграварді, якого щиро привітали в столиці президент Айзенгавер, віце-президент Ричард М. Ніксон і державний секретар Джан Фостер Доллес. Пакістанський прем'єр прибув до Ню Йорку, де його стрінули численні журналісти, які почали ставити йому різні запити, головним чином про відношення Пакістану до Індії, з якою існує спір за Кашмір. Прем'єр почав був відповідати, але пакістанський амбасадор до ЗДА Мохаммед Алі щось шепнув до вуха своєму прем'єрові, і той перестав відповідати журналістам. З Ню Йорку прем'єр відлетів літаком Президента „Колумбіною III" до Вашинґтону, де на летовищі вітали пакістанського гостя віце-президент Ніксон із дружиною та інші визначні політики і дипломатичний корпус. Перед Білим Домом численно зібрані репортери мучили Сугpаварді робленням фотознімок. Президент Айзенгавер сказав з усміхом, що журналісти — це немов диктатори, які замучують людей. Прем'єр витягнув свій фотоапарат і фотографував журналістів. Айзенгавер прийняв пакістан прем'єра другим сніданком в Білому Домі. По полуднi Сугpаварді конферував із Доллесом. Пакістанський прем'єр буде в столиці три дні і конферуватиме з Президентом, Доллесом і секретарем оборони Чарлзом Вилсоном. Пакістан потребує більше економічної допомоги, головним чином харчів. Під час тих конференцій обговорювати муть і військове та політичне становище Пакістану та його ролю між двома бльоками, комуністичним і протикомуністичним. Пакістан належить до Багдадського пакту (разом із Турeччиною, Іраком, Іраном і Англією) та до Організації Південно-Азійського Порозуміння (разом із Тайляндом, Філіппінами, Австралією, Новою Зеляндією, Англією, Францією і ЗДА). З цього видко, що Пакістан грає визначну ролю в політиці Середнього Сходу і Південної Азії. Прем'єр заявив журналістам ще в Ню Йорку, що він не думає просити президента Айзенгавера про допомогу в спорі за Кашмір. Він відмовився сказати, чи буде просити уряд ЗДА про допомогу в інших справах, в ділянці військовій та економічній.

ARMІЯ ПРЕЗЕНТУЄ НОВИЙ ПРАПОР ПРЕЗИДЕНТОВІ

Секретар армії Вілбер М. Брокер презентує през. Айзенгаверові в Білому Домі новий офіційний прапор армії. Ліворуч — шеф штабу армії ген. Мексвелл Д. Тейлор.

ЗАХІД НЕ ВТРАЧАЄ НАДІЇ НА МОЖЛИВІСТЬ УСПІХУ РОЗЗБРОЄНЕВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Лондон. — Не зважаючи на суперечне становище Совєтського Союзу, виявлене заявою совєтського представника Валеріяна Зоріна на міжнародній роззброєневій конференції в столиці Англії, західні представники остаточно прийшли до переконання, що тієї заяви ще не можна вважати „закриттям дверей" до дальших переговорів і тому не втрачають надії на якесь порозуміння в обговорюваній справі. Таке наставлення виявив американський представник Гаролд Стассен минулої середи, 10-го липня, закликаючи совєтського представника, щоб він представив якийсь такий плян роззброєння, що міг би бути прихильний для західніх держав. Зорін у своєму виступі минулого вівтірка, 9-го липня, домагався безумовного припинення пробних експльозій атомової і водневої бомб, заявивши, що Москва може погодитись на пропоноване Заходом припинення продукції ядрової зброї тільки під умовою, що раніше буде підписаний міжнародний договір із категоричною забороною вжиття тієї зброї на випадок війни. Захід, натомість, пропонує тимчасове припинення атомових проб, але під умовою, що в тому самому часі буде припинена і продукція ядрової зброї. Західнє становище до останніх совєтських вимог мав з'ясувати англійський секретар закордонних справ Ллойд в четвер, 11-го липня.

МАЛЕНКОВ КЕРІВНИКОМ ЕЛЕКТРІВНІ В КАЗАХСТАНІ

КЕРУВАТИМЕ ЕЛЕКТРІВНЕЮ, ЩО ЇЇ ЗБУДОВАНО НЕВІЛЬНИЧОЮ ПРАЦЕЮ І ЩО В НІЙ ПРАЦЮЮТЬ ЗДЕБІЛЬША КОЛИШНІ В'ЯЗНІ

Лондон. — Згідно з повідомленням московського радіо, Георгія Маленкова призначено керівником електрівні в Уст-Каменогорську на пограниччі Казахстану і Зовнішньої Монголії. Існуючу там велику електрівню збудували Совєти руками в'язнів і в ній працюють здебільша колишні політичні в'язні, звільнені з концтаборів. Уст-Каменогорськ — це колишня російська військова станиця Защіта, збудована ще 1720 року, і віддалена від Москви 1,800 миль. Казахстан був місцем заслання для совєтських „вождів" ще за життя Сталіна. В столицю Казахстану Алма - Мату був засланий в 1928 році Лев Троцький, вигнений Сталіним так же само, як тепер Маленков, Каганович і Молотов, із Центрального Комітету комуністичної партії. Водночас із цим московське радіо подало до відома, що нові „призначення" на працю одержали теж інші члени „антипартійної групи" — Каганович, Молотов і Шепілов. Які „становища" вони мають зайняти і куди їх вишлють, в цьому повідомленні не подано. Сповіщаючи про цей факт дальшої деградації й евідентного заслання Маленкова, московське радіо накинулося з тієї нагоди на наклепи і видумки західних журналістів, що мовляв, усунених із партійних і урядових становищ членів „антипартійної групи" переслідується і що тенденція їх зліквідувати цілком. Заперечуючи всі ці „видумки", московське радіо пробує твердити, що усунення Маленкова і компанії відбулося в „можливо найбільш демократичний спосіб" і що їм дана „вся можливість висловлювати їхні погляди". Напринкінці повідомлення підкреслено, що „центральний Комітет КПСС не думає мститися на усунених". — Тим часом, як повідомляють з Праги, там дуже урочисто вітали Хрущова і Булганіна, які прибули з офіційними відвідинами до ЧСР. Булганін, що його західні журналісти вважають прихильником „антипартійної групи", очолюваної Маленковим, є черговим кандидатом на усунення з партійних і урядових становищ, хвалив у своїй промові, виголошеній до чехословацького народу, Хрущова за його „мудру політику" і за ліквідацію ним „антипартійної групи".

Сенатська комісія домагається організації постійної армії Об'єднаних Націй

Вашинґтон. — Сенатська Комісія Закорд. Справ ухвалила резолюцію, в якій домагається створення при Об'єднаних Націях міжнародної поліції, яка була б „постійною армією тієї міжнародної організації.". В резолюції говориться про те, що ця міжнародна армія мала б негайно діяти тоді, коли в якомусь місці світу заіснувала б загроза агресії. В сенатській резолюції пропонується, щоб до міжнародної армії належали війська тих членів ОН, які не мають своїх представників в Раді Безпеки ОН. З цього виходить, що і ЗДА і СССР не призначали б своїх військ до міжнародної поліції. Сенатор Майк Мансфілд заявив, що та міжнародна армія була б важливим кроком до миру в світі. Демократичний сенатор Джан Дж. Спаркман заявив, що війська ОН, які діють на Середньому Сході, оправдали своє існування, бо причинилися до зменшення напруження в тому районі.

ЗДА мають найшвидший у світі бомбовик Б-58

Форт Ворт Тексас. — Американське летунство повідомляє, що вже готовий до летів найшвидший у світі бомбовик Б-58, який летить із швидкістю два рази більшою від швидкости звуку. Швидкість звуку виносить 670 миль над поверхнею моря, і вона дещо зменшується на більшій висоті. Той бомбовик призначений до летів на висоті 10 миль або й більшій. Згідно з достовірними відомостями американського летунства, совєтське летунство не має подібного бомбовика. Цей бомбовик „Б-58 Гастлер" по раз перший випробовували 10-го липня на летунській площі „Дженерал Дайнеміке Корпорації" в Форті Ворт, яка працювала над його будовою від 1952-го року. Досі летунство замовило тільки 17 цих бомбовиків, які мають творити базу до політушування цього типу бойових літаків. Коло 1960 року цей тип бомбовика має бути приділений до летунства, де він заступить бомбовик типу Буінґ Б-47. Бомбовик „Гастлер Б-52" має трьох членів залоги і 4 мотори. Він може летіти на віддаль кількох тисяч миль. „Гастлер" є менший від „Буінґа Б-47", і тому є легший.

Франко і Салязар зміцнюють господарські взаємини

Мадрид. — Еспанський і португальський уряди, очолювані генералісимусом Франком і прем'єром Салязаром, вирішили зміцнити і поширити свої господарські взаємини, щоб уникнути можливої ізоляції внаслідок запроєктованого більшістю европейських держав Спільного Европейського Ринку. Водночас із цим обидві нації обмірковують заходи, щоб посилити в теперішній напруженій міжнародній ситуації теж і їхні політичні і мілітарні зв'язки. В цій справі відбулося вже п'ять конференцій між представниками обидвох країн і після останньої з таких нарад, що відбулася на протязі двох днів в еспанськім місті Чіудад Родріго (поблизу португальської границі), в якій взяли участь голови обидвох держав — генералісимус Франціско Франко і Олівейра Салязар — вирішено негайно поквапити і поглибити господарську співпрацю між Еспанією і Португалією. Обидві країни можуть знайтися в досить критичній ситуації внаслідок зреалізування вищезгаданого Спільного Европейського Ринку. Якщо вони стоятимуть оподалік від цієї европейської торговельної організації, то можуть дуже легко втратити важливі ринки для своєї сільсько-господарської продукції. Якщо ж вони приєднаються до цього Спільного Ринку, то не зможуть витримати конкуренції чужого імпорту, який заливатиме їх країну дешевою індустрійною продукцією.

Неру прибув до Каїро на розмови з Нассером

Каїро, Єгипет. — Індійський прем'єр Неру прибув у середу, 10-го липня, до столиці Єгипту, де буде гостем єгипетського президента Нассера та відбуде з ним розмови, „обмінюючись поглядами на світові проблеми" — як говориться *в офіціяльному повідомленні.* В поінформованих колах уважають, що головним предметом такої виміни поглядів буде справа взаємин між Єгиптом і Англією. Прем'єр Неру брав недавно участь в нарадах прем'єрів країн англійського каммонвелту і не є виключене, що він гратиме ролю посередника для відновлення перерваних недавньо війною за Суез дипломатичних взаємин між Каїро і Лондоном.

Палата погоджується на продаж харчів комуністичним сателітам

Вашинґтон. — Палата Репрезентантів без дебати прийняла урядовий законопроєкт, згідно з яким уряд зможе впродовж цього фінансового року продати комуністичним країнам, за вийнятком СССР і комуністичного Китаю, надвишку своїх харчів на суму одного більйона долярів, та подарувати харчів на суму 300 мільйонів долярів. Европейські комуністичні країни зможуть купувати американські харчі за свої власні валюти, а не за доляри. Цей законопроєкт мусить ще затвердити Сенат, і тоді уряд зможе зреалізувати другу частину торговельної умови з Польщею, згідно з якою польський уряд зможе закупити за злоті в ЗДА харчів на суму 95 мільйонів долярів. Швидке ухвалення Палатою того законопроєкту здивувало навіть прихильників цієї урядової пропозиції, бо давніше була опозиція між конґресменами проти торгівлі з комуністами.

Секретар торгівлі Вікс проти торгівлі з Китаєм

Вашинґтон. — Секретар торгівлі Сінклер Вікс заявив на окремій сенатській підкомісії, що скасування урядової заборони торгувати з комуністичним Китаєм було б небезпечне для безпеки цієї країни. Він також сказав, що ця торгівля не мала б жадного економічного значення. Вікс твердив, що „комуністичний режим в Китаї творить поважну загрозу для країн Далекого Сходу, а тим самим і для ЗДА." Переслухання почав голова Сенатської Торговельної Підкомісії демократ. сенатор Воррен Дж. Магнусон, *який сказав, що* Англія та інші держави збільшують свою торгівлю з Китаєм, а ЗДА і надалі притримуються старого ембарґо. Недавно президент Айзенгавер сказав був на пресовій конференції, що він не виключає можливости торгівлі з Китаєм, але пізніше державний секретар Джан Фостер Доллес заявив, що при теперішній ситуації немає можливости торгувати з китайськими комуністами. Те саме заявив тепер і секретар торгівлі Вікс.

Кіші зреформував свій уряд, призначаючи нових міністрів

Токіо. — Прем'єр Японії Нобосуке Кіші переформував в основному склад дотеперішнього уряду, усуваючи з нього майже всіх тих політиків, що були міністрами за його попередника Танцана Ішібаші і призначаючи на їх місце нових міністрів. Негайно після устійнення нового складу уряду відбулося заприсяження їх перед імператором Гірогіто. Єдиним членом з давнішого складу залишився Мітсуджіро Ісгії, заступник прем'єра. Міністром закордонних справ у цьому уряді призначений Алічіро Фуджіяма, міністром фінансів Гісато Ічімата і міністром оборони Джуїчі Тсушіма. Прем'єр Кіші із своєю ліберально - демократичною партією має більшість у теперішньому парляменті і плянує перевести найближчим часом, наприкінці цього року або з початком 1958 року, загальні вибори в Японії.

Президент Франції Коті заявляється проти незалежности Альжиру

Париж. — Під час свого перебування у Мюльгавз в Альзасі, що разом з Льотрінґією був предметом довготривалого спору і боєн між Францією і Німеччиною, президент Франції Коті виступив із промовою, в якій заявився дуже рішуче проти висловлюваних у Франції і закордоном домагань, щоб Франція пішла назустріч альжирським повстанцям і дала Альжирові вимагану альжирськими націоналістами незалежність. Востаннє з домаганням, щоб З'єдинені Держави перестали допомагати Франції, якщо вона не заспокоїть незалежницьких аспірацій Альжиру, виступив американський сенатор Джан Ф. Кеннеді з Массачузет, пропонуючи навіть окрему резолюцію в цій справі у Сенаті ЗДА. Президент Коті заявив під час промови у Мюльгавз, що уділення незалежности Альжирові визначало б віддання альжирського мусульманського населення на ласку і неласку терористів. В дальшому Коті ствердив, що альжирські повстанці відкинули пропозицію французького уряду на відбуття вільних виборів в Альжирі, бо боялися, що більшість мусулман заявиться за Францією. Вкінці Франція не може залишити на поталу фанатиків 1.200.000 европейців, які живуть в Альжирі і мають теж право децидувати про свою долю. Даючи Альжирові незалежність, Франція — за словами Коті — створила б нові Альзас і Льотрінґію по тому боці Середземного моря. Французький уряд рішений поборювати далі тероризм і з другого боку провадити всі потрібні для заспокоєння населення реформи. Згідно з плянами уряду, в Альжирі мали б бути створені три області — Альжир, Оран і Константін з окремим параментом в Альжирі, який координував би екзекутивну і законодатну владу в усіх трьох областях.

ЗДА вимагають від Франції видачі шпигунів

Ню Йорк. — Асистент генерального прокуратора Вільям Ф. Томпкінс розмовляв телефонічно з прокуратором в Ню Йорку Полом В. Вільямсом і повідомив його про те, що уряд ЗДА буде домагатися, щоб Франція видала подружжя шпигунів Джорджа і Джейн Златовських. В Ню Йорку їх обвинувачують в шпигунстві в користь СССР разом із заарештованими шпигунами Соблями і Албамом. Але в Парижі виринає сумнів, чи французький уряд погодиться видати ту шпигунську пару, бо, згідно з французько - американською умовою з 1911-го року, обидва уряди зобов'язалися видавати тільки кримінальних злочинців, а політичні злочинці мають право користати з права азилю. Згідно з тим договором шпигунство не є на списку кримінальних злочинів. Асистент генерального прокуратора Томпкінс їде до Парижу, щоб особисто вияснити ту справу з представником французького уряду. Представник американської амбасади в Парижі вже конферував в цій справі з представником французького уряду. Одночасно з Парижу повідомляють, що французька протирозвідка слідила за Златовськими вже від кількох місяців. Златовські належали до шпигунської сітки вже від 1940 року. Він працював під час війни в американській розвідці, а вона при військовості. Вона є американська громадянка, а він натуралізований американець, народжений в Росії.

Ізраїль перестерігає Сирію в справі порушень кордону

Єрусалим. — Ізраїльський уряд повторив в середу 10-го липня свою попередню перестрогу для Сирії проти дальших порушень ізраїльсько-сирійського кордону. Ізраїльський уряд обвинувачує Сирію, що її війська обстрілюють прикордонні ізраїльські оселі, порушуючи умову про завішення зброї. В цій справі ізраїльський уряд звернувся із зажаленням до діючого голови спеціяльної комісії ОН, яка має наглядати за виконанням постанов про перемир'я.

В АМЕРИЦІ

● **До ЗДА** прибув із Шефілду, Англії, сер Пітер Робертс, привізши президентові Айзенгаверові 200 штук срібного столового сервізу, як подарунок від Компанії Ножарів. Цей подарунок вміщений у магоневій скриньці, на якій вирізьблені слова про те, що Айзенгавер разом із Винстоном Черчилом вів американські й британські збройні сили до перемоги над диктаторами — переданий буде Президентові 15-го липня. Черчиль дістав подібний подарунок ще в 1953 році.

● **52-річний** арабський коронний принц і одночасно прем'єр-міністер Савді Арабії, брат савдіарабського короля Фейсал, мусів піти до шпиталю в Ню Йорку в зв'язку з хворобою жовчового міхурця. До ЗДА він приїхав, щоб тут лікуватися проти боляка в шлунку.

● **9-го липня** склав присягу новий американський амбасадор у Польщі, фаховий дипломат, 49-річний Джекоб Д. Бім. Він займе становище по Джозефі Е. Джекобсі, який відійшов на емеритуру.

● **Джозеф Кларк**, редактор відділу закордонної політики комуністичного щоденника „Дейлі Воркер", що виходить у Ню Йорку, у своїй статті заявив, що Хрущов і його найближчі помічники також відповідальні за ту чистку, яка була переведена в Ленінграді у 30-их роках і за яку тепер оскаржують Молотова, Маленкова і Кагановича. Всі члени президії ЦК Комуністичної Партії, — твердить Кларк, — однаково повинні відповідати за успіхи і промахи своєї діяльности.

● **Совєтські урядовці**, які працюють в совєтському відділі на виставці в Оклагома Ситі, подарували бібліотеці Оклагомського університету 293 книжки головним чином із галузі технічних наук. Директор бібліотеки д-р Артур МекНеллі заявив, що тих книжок не можна купити поза залізною завісою.

● **Наступного тижня** вийде з Беттел Кріку, Миш., спеціяльний поїзд до Камерону, Луізіяна, з харчами, одежею, ліками та іншими матеріялами для потерпілих від гураґану „Одрі". Управи залізничних ліній не братимуть оплати за цей поїзд, і дадуть для нього стільки вагонів, скільки буде треба.

● **Новопризначений** американський амбасадор у Мехіко, Роберт С. Гілл, був присутній на авдієнції у президента Айзенгавера в Білому Домі. З ним були його дружина і діти. Восьмирічний син амбасадора, Ґреґем, дістав від Президента в подарунок вічне перо та кишеньковий ніж і після візити заявив журналістам, що Айзенгавер — „дуже добра людина".

109 мільйонів американців повинно нащепитися проти поліо

Женева, Швайцарія. — Представник Американського Уряду Публічного Здоров'я д-р Алексiдер Д. Ланґмюір промовляв на Міжнародній Конференції для Поборювання Поліо і заявив, що в ЗДА стараються, щоб 109 мільйонів населення в віці нижче 40 років нащепилося проти поліо вакциною д-ра Солка. В цій конференції беруть участь представники більше як 50 держав, а її президентом є американець голова Фундації для Поборювання Поліо Безіл О'Коннор. До квітня цього року на щеплення зужито коло 145 доз вакцини д-ра Солка. Досі нащеплено майже половину населення в віці до 20-го року. Щеплення осіб у віці від 21 до 40 року тільки почалося, але воно повинно б закінчитися впродовж найближчих 12 місяців. Вакцина зменшила число занедужань на поліо на 75 відсотків, бо в деяких стейтах досі нащеплено дітей тільки один раз. Коли б всі діти були три рази нащеплені, то число занедужань було б ще менше. Щепити можна і під час того, як поширюється епідемія, бо воно не є шкідливе, казав д-р Ланґмюір.

ОСНОВНИК УКРАЇНСЬКОГО ПЛАСТУ Д-Р О. ТИСОВСЬКИЙ ВІДВІДАВ УНС І „СВОБОДУ"

Ініціятор й основник відомої української молодечої організації Пласт д-р Олександер Тисовський, чи як його пластуни називають коротко Дрот, відвідав в середу, 10 липня, Український Народний Союз і „Свободу". Пластова організація побудована на ідеях і методах англійського скавтінґу і її започаткував у Західній Україні перед 45 роками, в 1911-12 роках, саме д-р Олександер Тисовський, автор виданого пізніше в 1921 році підручника „Життя в Пласті". Відвідуючи УНС і „Свободу", д-р Олександер Тисовський познайомився з членами Головного Екзекутивного Комітету УНС, редакції, адміністрації та з працівниками канцелярії і друкарні, зустрічаючи поміж ними багато колишніх і теперішніх пластунів. Ознайомившися з працею канцелярії УНСоюзу та редакції, д-р Тисовський був гостем на обіді, в якому взяли участь гол. предсідник УНСоюзу Д. Галичин, гол касир Р. Слободян, гол радний д-р Я. Падох, ред. А. Драган і голова Крайової Пластової Старшини ред. Б. Кравців.

Прибувши в четвер мин. тижня літаком з Відня до Ню Йорку, де його зустріли члени Головної пл. Булави під проводом інж. Яра Гладкого та члени Крайової Пл. Старшини ЗДА, д-р Олександер Тисовський відбув у п'ятницю 5 липня товариську зустріч із старшими пластунами і пластовими сеньйорами, що її влаштував нюйоркський Оселедок Праці Пластового Сеньйорату під проводом інж. В. Хамули. В неділю вітали д-ра Тисовського на урочистому апелі у пластовій домівці пластуни і пластунки нюйоркської пластової станиці під проводом д-ра Володимира Савчака. З Ню Йорку д-р О. Тисовський виїжджає до Филаделфії у відвідини тамошньої пластової станиці і звідти до пластових таборів на Бобрівці біля Гартфорду, на Пластовій Оселі в Іст Четгем, на Новому Соколі біля Боффало і на Діброві біля Дітройту.

У СВІТІ

● **Число смертних випадків**, спричинених спекою в Европі, збільшилося до 376. Найбільше жертв спеки було в Італії, де від неділі 7 липня згинуло 147 осіб, в тому 95 мешканців домів старців у Міляно, Падуї та Венеції. Гарячь в Італії досягла понад 100 ступенів Фаренгайта і спричинила багато пожеж на поляг і в лісах Південної Італії. Водночас із цим хвиля холоду пойняла Північну Европу: у Финляндії і в північній Швеції наступив мороз і падає сніг.

● **У північному Ірані**, особливо ж в областях понад Каспійським морем, навіщених землетрусом, почалася пошесть тифу. Уряд пробує протидіяти цій пошесті з допомогою медикаментів і харчів. Йде широка акція допомоги потерпілим одягами і шатрами для мешкання. Вночі з понеділка на вівторок цього тижня в деяких місцевостях північного Ірану землетрус повторився, але не спричинив жадної шкоди.

● **Керівник** іранського департаменту безпеки сповістив, що іранська поліція викрила широкорозгалужену комуністичну змову, яка мала на меті висадження в повітря велетенську нафтову рафінерію в Абадані. У зв'язку з цим ув'язнено багатьох комуністів. Рафінерія в Абадані працює під проводом спеціяльного правління, до якого входять представники іранського уряду і вісім нафтових американських, британських, голляндських і французьких компаній.

● **З польського корабля**, що прибув до Стокгольму, втекло два моряки, які звернулися до шведської влади з проханням дати їм право азилю, як політичним втікачам. Віддаючися в руки шведської поліції, вони заявили безупину: „Не хочем Ґомулки, ні Польщі".

● **Британська королева** Єлисавета II візьме участь в урочистому відкритті Канадійського парляменту, що відбудеться дня 14 жовтня ц. р. Про це сповістив офіційно новий прем'єр Джан Діфенбейкер.

СВОБОДА SVOBODA
Український щоденник — Ukrainian Daily

FOUNDED 1893

... published daily except Sundays, Mondays ... Holidays (Saturday and Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918

За кожну зміну адреси платиться 10 центів

За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

МАЙБУТНЄ НАЛЕЖИТЬ СВОБОДІ

Остання пресова конференція державного секретаря Джана Фостера Доллеса, що відбулася напередодні проголошення у Москві комунікату Центрального Комітету комуністичної партії про усунення „антипартійної" групи Маленкова, Кагановіча, Молотова і „зв'язаного з ними" Шепілова, була присвячена знову у своїй головній частині проблемі „мирного визволення" поневолених Москвою народів. Поінформований, мабуть, уже про те, що сталося на пленумі ЦК компартії СССР, Доллес заявив рішуче і впевнено, що він, як державний секретар ЗДА, вірить і працює для евентуального здійснення мирного визволення поневолених Совєтами і червоним Китаєм народів. Всупереч заяві Хрущова, виголошеній в американських телевізійних програмах, що внуки теперішніх американців житимуть в умовах „соціялістичного ладу", Доллес у своїй черговій декларації про незалежність народів, які живуть сьогодні під комуністичним режимом, підкреслив свою віру в те, що майбутнє належить свободі, а не тиранському комунізмові.

Цитуючи Абрагама Линколна і його слова, що американська Декларація Незалежности визначає не тільки свободу для американського народу, але й надію на свободу для всіх людей, Доллес заявив, що він не може встановлювати реченця, коли буде здійснене передбачуване ним визволення поневолених міжнародним комунізмом народів. „Я не можу вгадати, — сказав він, — що станеться на протязі року, чи п'яти років, чи десяти років, але я певний того, що (змагання до свободи в опанованих комуністами країнах) є основною правдою, з якою мусить погодитися кожен, хто вірить в американські традиції".

В дальших своїх відповідях на згаданій пресовій конференції Доллес категорично з'ясував ставлення американського уряду, зокрема през. Айзенгавера і його, як державного секретаря, до справи визнання червоно-китайського комуністичного режиму. Всупереч своїм давнішим поглядам на деяку можливість визнання червоного Китаю, Доллес висловив рішучий спротив здійсненню такого заходу тепер, коли Пейпінг веде наявну політику аґресії, переслідує американців і відмовляється виконувати будь-які міжнародні зобов'язання.

Обговорюючи справу „мирного визволення", себто встановлення свободи для поневолених Москвою народів без застосування збройної сили, Доллес підкреслював у своїх відповідях журналістам важливість моральної сили, з допомогою якої можна було б здійснити цілі, встановлені американською політикою визволення. Під моральною силою Доллес розуміє м. ін. позбавлення ворожої сторони всього, що могло б підсилити її воєнну могутність, значить: не торгувати з нею воєнноважливими матеріялами і не уділювати їй економічної допомоги. Одним із прикладів стосування такої „моральної сили" назвав Доллес американський спротив щодо прийняття червоного Китаю до Об'єднаних Націй. При цьому державний секретар ЗДА уперше висловив офіційно жаль американського уряду з приводу визнання Америкою Совєтського Союзу в 1933 році. Вже бо на другий день після визнання Совєтського Союзу З'єдиненими Державами виявилося, що Совєти не думають взагалі резиґнувати із своєї агресивної політики і додержувати своїх зобов'язань.

Заява Доллеса є першим офіційним осудом здійсненого в 1933 році визнання Совєтського Союзу, акту, що проти нього, як відомо, рішуче протестували в той час американські українці і представники інших поневолених Москвою народів. Деякі з коментаторів порівнюють цю заяву щодо її змісту із заявою американського амбасадора в ОН Генрі Кебота Ладжа, виголошеною в 1954 році: що З'єдинені Держави, погодившись у 1945 році, в часі заснування ОН, на прийняття до родини народів Совєтського Союзу, трактували Совєти, як миролюбну націю, і що якби вони знали, що війна є головним знаряддям совєтської державної політики ніколи не погодилися б об'єднуватися з Совєтським Союзом в одній міжнародній організації.

Події, що відбулися в Москві у зв'язку з т. зв. червневою „кризою" в комуністичній партії Совєтського Союзу і з сенсаційним вичищенням з неї таких дотеперішніх стовпів совєтського режиму, як Маленков, Кагановіч і Молотов, підтверджують неминучість таких змін у Совєтському Союзі які приведуть у своєму висліді до здійснення ідеалів свободи на руїнах комуністичної імперії. Те, що американські урядові чинники вже усвідомлюють і офіційно стверджують помилковість здійснюваної досі у відношенні до Москви коекзистенційної політики, є не тільки сатисфакцією для тих що як, наприклад, українці, попереджали і перестерігали перед такою політикою, але, що важливіше, перемогою політичного реалізму і тих моральних сил, що на них покладають свою віру у проголошеній ними визвольній політиці президент Айзенгавер, державний секретар Доллес й інші державні політики вільної землі Вашингтона.

ВИСТУПИ БІЛІ ҐРЕҐЕМА

Поетами народжуємось, промовцями стаємо — каже староримське прислів'я. Демостен, Ціцерон, св. Іван Золотоустий є наявними доказами цієї старої істини. Такий, наприклад, Демостен, заікуватий з дитинства, над берегом моря вправляв свій голос, вкладаючи камінчики до своїх уст, щоб врешті стати великим оратором тогочасної Греції.

Ще в 1949 році теперішній чи не найкращий промовець Америки Білі Ґреґем був мало відомим протестантським проповідником на західньому узбережжі Америки. Кілька років тому він став для мільйонів спрагнених Божої Правди — справжнім євангельським „божищем". В 1954 році, під час його „євангельського походу" в Англії, його слухало по телевізії більше людей, аніж королеву Єлисавету II під час її величавої коронації, передаваної також по телевізії. На запит — чому, шеф пресової кватири Б. Ґреґема відповів так: „Ми даємо людині найціннішу річ у світі — релігію! Даємо її в модерний спосіб, всіма технічними удосконаленнями нашої доби . . ."

Цікаву ілюстрацію до цього дають цифри. Теперішні виступи Ґреґема в Медісон Сквер Ґардені, що тривають вже приблизно 70 днів, коштують йому понад чверть мільйона долярів, і то на саму тільки телевізію, радіо і рекляму. В 1953 р. Б. Ґреґем видав рівно мільйон долярів на фільмові програми своїх виступів. Втаємничені кажуть, що кожний виступ Б. Ґреґема надзвичайно дбайливо підготовляється — ним самим і цілим штабом його технічних та фінансових дорадників. За деякими джерелами, загальні видатки на теперішні виступи Б. Ґреґема в Ню Йорку обчислюються на 850 тисяч долярів! Найбільшу моральну (а почасти фінансову й організаційну) допомогу дає йому протестантське духовенство Ню Йорку. Це зрозуміло, бо ж він — найбільша гордість і слава протестантського світу в ЗДА. Так як для американських католиків є дорогим і популярним у тій самій ділянці — телевізії і радіо — єпископ-помічник нюйоркського кардинала Спелмана, незрівнянний єп. Фултон Шін.

„Хрестоносний похід" Білі Ґреґема через Ню Йорк був обчислений ним самим на найбільшу кількість слухачів і найбільший моральний успіх, що їх досі він мав у своїй небувалій кар'єрі. Кажуть і пишуть, що Ню Йорк йому не дописав, бодай в намічених ним рямцях. Попередні виступи його в Лондоні і Льос Анджелесі стягали більші маси народу, як тепер бачимо в Медісон Сквер Ґардені. І цікаво, що теперішня його авдиторія складається в більшості із слухачів з-поза Ню Йорку, а ті, що його слухають, мають здебільша свою льокальну церковну приналежність, отже, кажуть деякі, — стоять при Христі, бодай формально. Послуговуючись далі статистикою, дістанемо ще й такі цифри: за перших 37 днів євангельсько-місійної діяльности Ґреґема в Ню Йорку лише 21 тисяча осіб прийняла його „запрошення"-виклик „рішитися йти за Христом", з чого лише 4 тисячі не мали ніякої церковної приналежности, парафіяльної афіліяції до будь-якої християнської громади вірних. При цьому треба пам'ятати, що на кожний такий виступ приходило яких 19 тисяч народу, в комфортову, охолоджувану залю Медісон Сквер Ґардену, перетворену на „катедру Христа".

Як звітує відомий журнал „Лайф", євангельський похід Б. Ґреґема „пливе, як могутня ріка, по цьому місті". В чому секрет цього ентузіястичного, такого тривалого релігійного здвигу, що його веде 38-літній баптистський проповідник? Це, до речі — прегарної будови мужчина, із ясними, пронизливими очима, висококультурними манерами. Це також аристократ духа, справжній золотоуст. Він, у стилі старозавітнього пророка — сміливо й успішно батожить молодь і старших, вчених та політиків: „Хто хоче здуріти, нехай поїде до Вашинґтону . . . Теперішня людина розгубилася зовсім, залишився від неї клубок нервів . . . Моральність Америки — дорівнює нулеві! . . Всі ми — духові каліки! . . Христос зоставив тільки 12 Апостолів, а вони перетворили весь світ. Що нам треба? — духового відродження в Христі". — Ось деякі характеристичні думки, що їх розвиває популярно й оригінально Білі Ґреґем.

Кажуть, що найбільшою стихійною, чи сказати б рушійною силою Ґреґемової проповіді є його незвичайна індивідуальність. Не сила арґументації, не знання психології мас, навіть не біблійна аналіза (інтерпретація св. Письма), а таки його фасцинуюча індивідуальність, — є тим фактором, що бере в полон слухача. Кажуть, що слухання його проповідей чисто акустичною дорогою, через радіо — не справляє такого магічного впливу на слухачів, як оптична комунікація, телевізія. Це є людина великої емоції, рідко подибуваної динаміки слова — а при цьому людина справді сердечної віри і переконання у правдивості своїх слів. Противники його, кажуть, що саме тут Ґреґем є найслабший. Що елементарні засади реторики не дозволяють, щоб чинник емоції брав верх над світом дійсности, над фактами, над текстами св. Письма тощо. Що коли міряти Білі Ґреґема клясичними взірцями бесідництва (його канонами), він — солом'яний вогонь. Що висока й драматична техніка виступу, імпресія та вольові афекти є нормальними атрибутами доброго фільмового чи телевізійного артиста . . .

Хочемо наприкінці заторкнути, так би мовити, богословський бік справи. Що акцентує Б. Ґреґем і що можна йому закинути — з-позапротестантського боку (як відомо, протестантські богословсько-догматичні формули подеколи слабо окреслені, не одностайні, в деяких релігійних групах явно ліберальні лаїцистичні).

Як правовірний протестант Білі Ґреґем ставиться з повним респектом до кожної християнської релігії. Зрештою, таке є традиційне становище цього церковного середовища, представником і „євангелистом" якого він є.

Критики богословського світогляду Б. Ґреґема закидають йому загальниковість і деяку поверховність в його намаганнях „відновити світ". Кажуть, що його апель до байдужих душ „рішитися йти за Христом" не має євангельських глибин. Піднятися з духово-морального болота, і — куди далі? Його моральна мобілізація, його „рішення піти за Христом" є надто універсальним, абстрактним. Його „катехізація" не сягає на довшу мету — поєднання душі з Богом. За тиждень-два лявіна надхненних його слів забудеться, як забуваються найкращі фільми. А в надрах душі, що шукає Бога, залишиться й далі порожнеча . . . Кожний великий релігійний реформатор давав світові своє „Вірую", за яким ішли його визнавці. Білі Ґреґем не має свого віровизнання. Релігійне „миротворство", оперте на одній лише людині, на її виключно ораторських здібностях, засуджене на невдачу, як релігійний рух, християнський ренесанс — кажуть деякі.

Католицька (і православна) сторона мають ще й інші, засадничі застереження щодо євангелизації Б. Ґреґема. Найголовніші з них можна зібрати коротко ось як: Ґреґем іґнорує надприродні шляхи й джерела, що ними Господь освячує людину. Джерелами духовних, надприродніх ласк для грішної людини — є Святі Тайни. Без них немає постання людини з упадку, поза ними немає поєднання з Богом. Це єдині й автентичні криниці Христової Благодаті. Навіть найкращі „децизії" за Христом — без вседіючої Божої допомоги — не дадуть ніяких основних результатів. Деякі речі, на які Ґреґем кладе найбільший натиск, як „рішення" піти за Христом, не вносять нічого нового в християнську скарбницю. Кожна добра Св. Сповідь християнина мусить мати ці основні елементи поворотку душі до Бога, зворот на краще, словом: нове життя з Богом. До цього остаточно зводиться вся така коштовна Ґреґемова місія. А це речі зовсім ясні і майже двадцять століть практиковані в католицькім і православнім світі . . . Така загальна опінія про навчання Б. Ґреґема по „другому боці барикади". Цими заввагами про духово-богословський світогляд великого протестантського проповідника — не думаємо ні в чому обнизити великих зусиль цієї людини — для морального піднесення Америки.

А. Ч.

Д-р М. Дудра (Женева)

СОВЄТИ НА МІЖНАРОДНОМУ ФОРУМІ ПРАЦІ

I

Як ми вже згадували, цьогорічний Конґрес Міжнародної Організації Праці в Женеві заповідався як один з найбільш спокійних та ділових конґресів цієї організації від часу, коли Совєти, наставлені на „мирову офензиву", наново вступили в її члени (1953 р.). Вони старались уникати всяких спірних питань, а зате в своїх промовах та пропозиціях до зануджения повторювали одну й ту саму тему: загальне обмеження зброєння, а зокрема атомових вибухів, дармащо ця Організація некомпетентна в цьому питанні.

До зударів прийшло вже на другий тиждень нарад, і вони тривали, з малими перервами, до останнього дня Конґресу. У цих зударах Захід дуже гостро атакував, а Совєти боронилися.

Атаку розпочав генеральний секретар Міжнародної Конфедерації Вільних Професійних Спілок, який рішуче відкинув пропозицію співпраці, спрямовану на адресу його Федерації попереднім промовцем, генеральним секретарем комуністичної Світової Федерації Професійних Спілок. Він погодився б на співпрацю, якби комуністична Федерація осудила совєтську експлоатацію робітників, поневолення Совєтами народів, криваве здушення мадярського повстання і т. д. Але комуністична Федерація цього не зробить, бо діє з ласки Кремлю.

Цей „гостинний виступ" був тільки прелюдією до властивого зудару, який наступив через кілька днів між самими делеґатами (згадані промовці виступали тільки як гості) в зв'язку з допущенням совєтських „підприємців", як повноправних членів, до поодиноких фахових комісій Міжнародної Організації Праці.

Від свого вступлення до цієї організації в 1953 р. совєтські представники уряду, „робітників" і „підприємців" засідають як повноправні делеґати на пленарних засіданнях Конґресів, і совєтський представник уряду також є повноправним членом Виконної Ради. Зате представники совєтських „підприємців" уже третій рік засідають у фахових комісіях тільки як т. зв. делеґати-заступники, які можуть забирати слово, але без права голосування. Номінаційна комісія і цього року запропонувала совєтським делеґатам подібну ролю, але кілька совєтських поплентачів, на чолі з представником єгипетського уряду, запропонували повне членство для Совєтів і їхніх сателітів.

На цю тему розгорілась завзята дискусія. Ясно, що для Совєтів така другорядна роля образлива, проте, вона не дає їм нічого особливого, бо фактично кожний делеґат має право бути на засіданнях якоїнебудь фахової комісії і забирати слово, але без права голосування. Та представники підприємців західніх держав не тільки не хочуть погодитися на уділення повних прав совєтським „підприємцям", але вони відібрали б їм навіть цей фіктивний титул „делеґатів-заступників". Вони твердо обстоюють своє становище, що совєтські „підприємці" не є ніякими підприємцями, а є звичайними державними функціонарами.

Мабуть найбільш гостро говорив на цю тему представник англійських підприємців. „Всі делеґати, всі технічні дорадники, всі гості дипломатичної трибуни — казав він — знають, що ці бідолахи, які носять вивіску комуністичних підприємців, не мають жадної власної думки та волі. Вони душею і тілом запродані своїм урядам, і, якби відхилились на одну йоту від лінії партії, їх Женева не побачила б уже ніколи". Він апелював до совісти кожного делеґата і перестерігав їх проти „злочину введення совєтських підприємців до фахових комісій", бо, мовляв, в противному разі доля Міжнародної Організації Праці буде дуже сумнівна.

Ще гостріше говорив американський представник робітництва, але це була суто політична промова, яка тільки посередньо відносилась до дискутованого питання. Базуючись на щойно опублікованих матеріялах Об'єднаних Націй про криваві події на Мадярщині, американський делеґат виголосив безпощадний акт оскарження проти Совєтів.

Виступ совєтських делеґатів були відносно бліді. Вони боронились, що у них все ж таки є підприємці, хоч і іншого характеру, як підприємці-капіталісти в західніх державах. Гостро, хоч не зовсім на тему, говорив тільки загальнознаний на цьому форумі головний совєтський делеґат, проф. Арутюнян.

Пленарне засідання Конґресу відкинуло пропозицію про надання повного права представникам совєтських „підприємців" і висловилось за продовження „статусу кво", тобто за те, щоб совєтські т. зв. підприємці мали право дискусії, але не мали права голосу на засіданнях фахових комісій. Та це тільки провізоричне рішення. Остаточне рішення западе, мабуть, на наступному Конґресі, на основі вивчення цього питання та відповідних пропозицій, зроблених у міжчасі генеральним директором та Виконною Радою Міжнародної Організації Праці.

В. С.

ДІЛО ТРЕБА НАПРАВИТИ!

Як відомо, Український Народний Фонд цього року трохи „не дописав". Закінчив сумою 86 тисяч, — на 14 тисяч менше навіть від тої скромної „традиційної" суми сто тисяч!

Але на цьому темному тлі треба зазначити одне відрадне явище: українське суспільство в Америці, в кожному разі, в особі його чільних представників, глибоко занепокоїлося цим фактом. Так, в днях 1-2 червня ц. р. відбулися в Ню Йорку Річні Збори Крайової Ради Українського Конґресового Комітету, і цей авторитетний орган уділив велику частину свого часу, властиво, обговоренню цього явища. Підкреслювано, що справа не тільки в долярах, але й в моменті порядку морального і політичного. Кожна людина, гідна цієї назви, має свій гонор, і кожна нація, яка хоче, щоб її такою уважали, мусить мати свій „престиж". Отже, йде про цей „престиж", про гонор спільноти. Всі знаємо, що за нами слідкують: слідкують вороги, але слідкують і приятелі. І може це останнє ще більше зобов'язує!

Тож справу Фонду треба направити. Але чи ж можна її направити? Безперечно, можна. В оголошеннях УНФонду зазначається, що до Фонду ще не прислали свого датку за 1956 рік п'ять тисяч платників. І то — не випадкових жертводавців, а постійних платників, що переважно рік-річно вплачують свій даток. Від цих людей, оскільки знаємо, не прийшло до УККА будь-яких неґативних заяв, отже в даному разі треба рахуватись із звичайним життьовим явищем: переобтяженість працею, брак часу, родинні клопоти і т. д. Себто — персонально кожний такий „недоплатник" ніби має трохи рації чи виправдання. Але все ж, під оглядом суспільним, національним, виходять з того небезпечні речі.

Тому то повз явище, з яким ми стрінулись в 1956 році, не можна перейти байдуже. Тому то на ньому з такою увагою спинились чільні українські діячі.

Мусимо справу направити! Увесь свідомий український загал в Америці — десятки й сотки тисяч наших людей — мусять поміркувати кожний про себе і за себе: чи й я не спричиняюся до підриву престижу моєї спільноти, мого народу?

А зокрема і в першу чергу 5000 громадян, постійних платників, що були і є, так би мовити, ближчими господарями УНФонду, мусять взяти до серця положення, яке витворилось, і діло направити. . .

5.000 платників — це 50.000 долярів. Іншими словами, ми можемо осягнути не тільки „своїх" 100.000 долярів, але й далеко більше. Лише трохи уваги, застанови і доброї волі, а діло — можна радикально направити.

„ФІЛОСОФИ СКРІПЛЮЮТЬ ЄДНІСТЬ І ПРИЯЗНЬ МІЖ НАРОДАМИ" — ТВЕРДИТЬ АЙЗЕНГАВЕР

Вашингтон. — В столиці відбувається п'ятий Міжамериканський Філософічний Конґрес, в якому беруть участь 262 філософи, — 55 із 18 інших американських держав. Президент Айзенгавер вислав окремий привіт цьому Конґресові, який відчитав професор філософії в Ґаллодет каледжі д-р Крістофер Б. Бранетт. В тому зверненні Президент заявив, що „філософи скріплюють єдність і приязнь між народами в цій півкулі", а ті „зв'язки приязни між народами Америки дають творчу силу для миру в світі". Генеральний секретар Організації Американських Держав д-р Хозе А. Мора закликав філософів Західньої Півкулі до активної боротьби „за" основні людські права та „за" інтелектуальну волю. Професор філософії в університеті в Ля Плята, Арґентина, Октавіо Ніколяс Дерізі запевняв, що немає конфлікту між добром одиниці і добром держави. Конґрес відбувається в приміщеннях каледжу Ґаллодет, студенти якого виїхали на ферії.

ПОЛЮБИЛА МЕНЕ

Полюбила мене — я не знаю,
Кажуть люди, що так мов і є.
З чебрецевого рідного краю
Иди у гості, кохання моє!

Може згадкою крил журавлиних
Чи луною закурених літ,
Синім продиском в сніжних долинах,
Ясним місяцем із-за воріт.

Чи сама через місяці й тижні
Заявися чуткам наодріз,
Чорнобрів'ям шовковим і ніжним,
Тихим сном нецілованих кіс.

Полюбила мене — я не знаю,
Кажуть люди, що так мов і є.
Із дніпрового рідного краю
Иди у гості, кохання моє.

АНДРІЙ МАЛИШКО

Б. Полянич

СТРІЛ УНОЧІ

СЕНСАЦІЙНА ПОВІСТЬ

(13)

VI

Пан меценас

Меценас скинув окуляри, уважно протер їх хусткою і, накладаючи знову, сказав:

— Значить, справа наладнана?

Настільна лямпа кидала молочнобіле світло на бюрко, завалене записками й книжками, і вузьким пасмом лягало на червоний фотель, в якому сидів Ромко.

— Властиво закінчена! — шепнув Ромко. — А властиво щойно почата.

— А як ви поставили справу із Зузею?

— Це було зовсім просто. Я, значить, розказав їй про арештування Стефи і просив помочі. Вона, як кузинка комісара Кремера, може мати вплив на нього, чи радше зможе довідатися, що закидають Стефі. Зузя, дуже чемна й мила дівчина, обіцяла зробити все, що в її силі.

Меценас посміхнувся.

— Так, молоді дівчата звичайно дуже чемні до молодих чоловіків.

Ромко хитнув головою.

— Воно може в тому випадку, пане меценасе, не зовсім справедливо. Зузя знайома із Стефою вже давно. Вони навіть дружили. А такій молодій дівчині завжди приємно, коли вона може допомогти у важких „політичних" справах.

— Так! — погодився меценас. — Ну, і що далі? Скільки разів ви вже були у Зузі?

— Три. Зузя згадувала, що говорила вже з Кремером про Стефу, і навіть казала йому про мене . . .

— І про вас? — зчудувався меценас.

— Так. Казала, що Кремер зацікавився мною.

— Що ви кажете?

— Серйозно. Але сказав, що вступне слідство ще не скінчене і годі тепер передбачати його розвиток. Сказав тільки, що Стефі нічого поважного не загрожує.

— Так сказав? — призадумався меценас. — Я, бачите, думав інакше. Вчора був я в суді й говорив з вашою сестрою.

Ромко здригнувся і нахилився через бюрко до меценаса.

— Ваша сестра зовсім спокійна, навіть дуже добре держиться! — продовжував меценас. — Безумовно, безпосередніх доказів проти неї немає ніяких, про неї хтось доніс поліції, і вона про це знає. Врешті й ми це теж знаємо. Поліція знає, що вона була підручною шефа, але доказів на це не має ніяких. А як вам відомо, шеф криється і навіть якби його зловили, то він всьому заперечить. Значить, в тому небезпеки немає. Але знову, щоб Кремер казав, що нічого поважного немає — я сумніваюся. На мою думку, справа дуже поплутана і процес може бути поважний.

— Чи думаєте, пане меценасе, що мою сестру можуть засудити на . . . кілька років?

Меценас глянув на Ромка.

— Я тепер нічого не думаю. Навіть не можу собі уявити, як би цей процес виглядав. І що важніше, кожної хвилини жду у себе . . . обшуку.

Ромка неначе хтось вдарив по голові.

— Як то обшуку? У вас? Тепер?

Меценас посміхнувся.

— Так, — сказав спокійно, — у мене, тепер. — Пане товаришу — продовжував по хвилині, — я вчора чи позавчора бачився з Кремером. Він не належить ще до найгірших комісарів поліції. Але ця розмова, яку ми вели, вказує наглядно, що Кремер знає про нас усе, але то докладно все. Знає більше, як ми всі разом.

Ромко схопився з фотеля.

— Але, як же ж це можливе?

Меценас заспокоїв його.

— Спокійно, пане товаришу, спокійно. В революційній підпільній організації все можливе й все правдоподібне. А що комісар поліції знає про нас більше, як ми самі, це зовсім ясне. Між нами є зрадник, який повідомляє поліцію не тільки про свої наміри чи пляни, але й про пляни та задуми інших членів. І поліція знає про всіх, тоді як ми знаємо трохи про себе і майже нічого про інших. Отже, ясно, що такий Кремер краще орієнтується, як ми.

— Пане меценасе, — сказав глухо Ромко, — в такому випадку нема іншої ради, як взагалі припинити всяку роботу й розв'язати наш підпільний гурток.

— А чи ж не було наказу припинити всяку роботу? І робота припинилася. Але розв'язувати гуртка не треба і навіть небезпечно.

— Небезпечно? — здивувався Ромко.

— Безумовно! Ваш гурток, по суті кажучи, вже давно розв'язаний, хоч офіційного розв'язання не було. Але чи ж ви хочете проголосити це поліції? Щойно тоді виявиться, що ми догадуємося про щось. А революціонерам ніколи ні про що не вільно здогадуватися. Це — річ поліції. А що ми нічого не робимо, то вони про це прекрасно знають. Найкращий доказ хоч би те, що вчора приїхав сюди міністер війни, і нікому з нас навіть не снилося робити якийсь атентат на нього.

— Це правда! — погодився Ромко.

— Самі бачите! Але існувати ми мусимо. Хоч би для того, щоб гарячим залізом випалити цю страшну рану провокаторства, яка тепер існує у нас, і щоб загал не спав невільним сном.

— Маю враження, пане меценасе, — сказав гірко Ромко, — що загал, якби міг, то видав би нас в руки поліції. Адже ж ми не одному підсунули колоду під ноги.

— Саме тому наша робота правильна! — сказав рішуче меценас. — Друже мій, чим більше вас ненавидять за вашу працю, тим краще для вас. Бо тільки ненависть є мірилом успіхів людини. І ви не турбуйтеся, що, мовляв, розклад поширюється у нас, гниль зради пережирає, точить найсильніші організми, це все нічого. Це все тільки наука для майбутніх наших наслідників, для тих, що вчитимуться на нас.

— Уся наша робота спинилася тільки тому, щоб виловити цього невловимого, до якогось часу, зрадника. Якщо його зловимо, чи радше дошукаємося і покараємо — наша найближча ціль досягнена. А решту робитимуть ті, що прийдуть по нас. І немає сумніву, що зроблять це краще, як ми, бо матимуть вже попередників, нас, матимуть за собою наші невдачі й наші успіхи.

ЛІТЕРАТУРА МИСТЕЦТВО РОЗВАГА

В цьому числі Літературно-Мистецького Додатку зібрані статті і спогади про життя і творчість покійного українського гумориста Остапа Вишні, зокрема в перших десятиріччях його діяльности.

Григорій Костюк

ПИСЬМЕННИК, ЛЮДИНА, ГРОМАДЯНИН

(Спогади і думки у зв'язку із смертю Остапа Вишні)

„. . . . Плем'я Вишні — родюче плем'я. Про що мріяли його батьки — те здійснив син. Він розростається в мільйони. Він крокус, як той казковий велт, верствами — оцей веселий, всеукраїнський Остап!" . . .

Так, у жартівливому біографічному нарисі про Остапа Вишню, тоді автора інтермедій до книги „сто тридцять шостої" „Літературного Ярмарку" за травень 1929 року, писав Іван Сенченко. Це був час чи не найвищої слави єдиного тоді „короля тиражу" Остапа Вишні. Тоді ходили про нього серед найширших народних мас леґенди. В уяві тих безіменних творців леґенд Остап Вишня поставав багатоликою, різнобічною, багатозмістовою і протирічивою постаттю. Український мільйоновий читач уявляв собі Остапа Вишню то героєм національної революції, який „служив у Петлюри, а потім його впіймав Будьонний" і під загрозою негайної лютої смерти („зараз тобі тут і капут") примусив писати „хвелітони смішні в усі газети", то безкомпромісовим і відданим захисником селянських справ перед ВУЦВК'ом та самим Петровським, з яким він у найближчих товариських взаєминах, то колишнім дідичем, що „з горя почав писати всякі чудасії", то сином дрібномістечкового жида зі станції Козятин, де малим хлопцем продавав „іриски", але завдяки кмітливості, чесності і розуму став таким великим чоловіком. При цьому визнавці цієї леґенди твердо переконували, що справжнє прізвище його не Вишня, а Вишневський, ім'я не Остап, а Ісаак, а по батькові — Ааронович, і що він „член вищого іздательства ЦеКа літератури". Інші ж уявляли собі його надзвичайно цікавим, начитаним балакуном-пройдисвітом, який уміє затесатися між люди, заговорити їм зуби і в зручний момент очистити їх кишені від грошей. Ще інші, — то безстрашним повстанцем-героєм, під керівництвом якого був навіть „сам Котовський", то молодим чоловіком з авантюрними пригодами, який із власної і суспільної цікавости переходить польсько-український кордон і добирається аж до самої „Аршави". Тут спостерігає цікаві історії і на бігу „составляє" про поляків „хвелітони". Польська поліція, помітивши це, хоче вхопити його до рук, але він шляхом надзвичайних пригод, що перевищують витончені трюки американських детективних фільмів, вихоплюється з рук польської поліції і виходить героєм. Нарешті, ще інші твердили, що він (Вишня) надзвичайно симпатичний душа-рибалка, чи одчайдух-мисливець, друг і товариш простих робочих людей: „У чорній сорочці, і паличка з костяною головкою. Волосся довге, таке, як у попа".

Такий, кажу, багатоликий і різнохарактерний образ Остапа Вишні створив був собі його численний, головно простий селянський і робітничий читач. Цей читач любив його без будь-якого побічного примусу чи навіювання. В щирості своїй він творив леґенди про нього. Ці леґенди наприкінці 20-х років були дуже поширені. Їх переказували, як цікаві побутові анекдоти в літературних колах Харкова і Києва. Частину цих леґенд свого часу записав був у селах і містах Полтавщини та Дніпропетровщини і передав до „Плугу" якийсь Федь Петлиця. Іншу частину записав і дещо з цього видрукував у „Літературному Ярмарку" ч. 4, за 1929 рік, Іван Капустянський. Але більшість цього новітнього і справді щиронародного фолкльору так і не записано і очевидно пропала.

Ентузіяст революції

Було це влітку чи ранньою осінню 1919 року в моєму рідному селі під Кам'янцем на Поділлю.

Одної погідної літньої днини, на головнім пляцу, коло нашої сільської кооперативи, я побачив великий гурт селян, що з виявом веселого гумору слухали двох невідомих мені, очевидна річ, проїжджих, чужих людей. Говорив, пересипаючи свою мову зрозумілими селянам гострими

Остап Вишня

дотепами й приповідками, головним чином один з них.

— Що це за чоловік? — спитав я в літнього селянина, що стояв скраю.

— Та Бог його знає, — відповів той, — бачиш, який цікавий і веселий чолов'яга.

Я зупинив свою увагу на незнайомому. І мені на все життя запам'ятався, і досі стоїть перед очима, образ молодого чоловіка років 27-30, середнього на зріст, плечистого пікніка, рухливо-жвавого, з осяйно-усміхненим кругловидим обличчям бльондина, з м'яким, рідкуватим, з нахилом до полисіння, волоссям, одягненого у вишитий гуцульський киптар. Це серед гурту наших селян робило його ще більше екзотичним і водночас — близьким. Промовляв він доброю, добірнобагатою українською мовою, і то такою чистою, яснозрозумілою, що його, зайшлого, чужого чоловіка, з трохи незвичним для подоляків акцентом, наші селяни сприйняли як свого близького. Говорив про віковічні селянські злидні, про темряву й забобони, що від віків огорнули наші села, про людську неправду і кривду, про вікову неволю України в російській імперії, про злочини, заподіяні нам московськими поневолювачами. Але тут же відразу стверджував, що всім цим злидням неволі і неправді прийшов, нарешті, кінець, що підвівся народ-велетень, який знищить усяку неволю що настала доба великої нашої національної і суспільної правди і т. д. І що головне: не була це звичайна на ті часи аґітаційно-пропаґандивна промова. Ні, це була дружня бесіда, пересипана жартами, прислів'ями, співомовками, з ліричними відступами й історичними пригадками. Селяни уважно слухали його, перекидалися з ним жартами, кидали колючі слова, аплодували, вигукували чи сміялися гуртом на його дотепні відповіді, дружньо, по-родинному, розмовляли, проводжаючи до підводи, якою цей випадковий, „цікавий і веселий чолов'яга" виїхав у напрямі на Кам'янець.

Перша магічна сила Вишниного слова

Уперше ім'я Остапа Вишні я почув десь мабуть року 1923 на літніх курсах для вчителів Кам'янеччини, що їх скликав і особисто ними провадив сам керівник відділу освіти Кам'янецького губвиконкому Гоца. Я не був вчителем і не зобов'язаний був відвідувати ті курси. Але, почувши дуже хвальні відгуки про лекції Гоци, почав учащати на них. Гоца походив з Галичини. Невеликий на зріст, рухливий, темпераментно - експансивний бльондин, з вусами в стилі Івана Франка, владний і трохи може деспотичний до своїх слухачів, проте був вельми добрим лектором і промовцем. Свого часу він студіював філософські і політичні науки у Львівському й Віденському університетах і був дуже начитаною та всебічною освіченою людиною. Добрий знавець української проблематики на тлі останніх світових подій, безперечний український патріот (до речі, арештований і правдоподібно знищений большевиками десь після 1933 року), свої лекції для вчительства, в значній частині політично неписьменного, а в деякій частині ворожого або індеферентного до українства, він систематично відпружував читанням най-
ких інших причин нийняв
новіших гуморесок нікому ще тоді не відомого Остапа Вишні. І треба сказати, що всі гуморески мали магічний вплив на всіх слухачів: як на активних прибічників української ідеї, так і на зрусифікований ворожий та індиферентний прошарок. Всі відчули, що це — не пустопорожній губановсько - малоросійський сміх чергового скализуба, а сміх соціяльно і національно значущий, сповнений надлюдської трагічної розпуки і рівночасно оптимістичної життєлюбної віри в краще майбутнє свого народу. Я не помилюся, коли скажу, що ця магічна сила Вишниного слова тоді доконувала чуда: майже всі вороже чи індиферентно наставлені вчителі, що їх українська школа дістала в спадщину від царських часів, дуже швидко стали щирими і відданими працівниками на полі української освіти і культури.

Ще більший, скажу так, респект до імени Остапа Вишні виник у мене десь на початку 1924 року, коли, тоді ще молодий, поет Іван Дніпровський, під час однієї зустрічі, показав, як найкращі літературні новини: книжку М. Хвильового „Сині етюди" і дві тоненькі книжечки Остапа Вишні: „Вишневі усмішки" і „Літературні усмішки". І при тому додав: — Це книжки, що ними може пишатися будь-яка література, а зокрема наша, українська.

Вишня і „Пролітфронт"

Мої київські студентські роки (1925-1929) не принесли нагоди не тільки познайомитись, а навіть і бачити будь-кого з „харківської групи письменників". А Остап Вишня саме належав до них. Закінчивши Інститут і переїхавши до Харкова на працю і для дальших аспірантських студій при Науково - Дослідчому Інституті Літературознавства ім. Шевченка, я відразу дістав змогу познайомитися і ввійти в ближчі стосунки з багатьма харківськими письменниками та літераторами. Для ясности мушу пригадати, що то був саме час, коли умови літературного життя, під винайденою М. Хвильовим і його однодумцями формою всеобіймаючого позагрупового „Літературного Ярмарку", виживали себе. Життя владно вимагало, щоб усі письменники, які не належали або не офіційних досі організацій хотіли більше належати до (ВУСПП, Плуг, Молодняк), об'єдналися в одну солідну літературну організацію. В основу своєї діяльности ця організація повинна була покласти не тільки високий мистецький рівень твору, але й, у відмінних 1929-1930 роках, ідею масової всенародньої діяльности письменника. Ясніше кажучи, йшло про те, щоб не дозволити безпринципним і безідейним вуспівським „офіцільщикам" опанувати нове підростаюче покоління літературної молоді, яке владно приходило до літературно-мистецької творчости. Щоб саме, проголосивши офіційно принцип масової мистецько-виховної праці письменника, мати змогу й офіційні підстави, по фабриках, заводах, високих школах України організувати літературні гуртки з тої молоді. Мета: через ці гуртки посередньо впливати на формування літературно-мистецьких смаків і поглядів ширшого громадянства (проблема суспільної опінії і бази) і залучати з цих гуртків до літературно-творчої праці тих, що мають до цього об'єктивні дані.

На цьому зійшлися були всі майже колишні ваплітовці, деякі вуспівці і плужани, майже вся харківська група „Молодняка" (Іван Момот, Терень Масенко, Олексій Кундзіч, Дмитро Гордієнко, Іван Вухналь (Ковтун), Іван Багмут) і кілька досі позагрупових літераторів. Серед них найповажнішим був саме Остап Вишня.

Моє офіційне знайомство з Вишнею сталося в перші дні приїзду, коли з-поміж письменницької братії з'їджалися до Харкова всі завзяті літні мандрівники, рибалки, мисливці. Перші дні вони витрачали на зустрічі, обмін враженнями і провізоричні розмови про найближчі літературно-творчі пляни. Такі зустрічі відбувалися переважно в досить просторій (як на харківські умови) почекальні ДВУ (Державного Видавництва України), де всевладно господарили тоді „папаша" — Сергій Володимирович Пилипенко, як директор, і Мишко Яловий, як головний редактор. Я, з моїми давіми, ще з Кам'янця Подільського, друзями — Т. Масенком і О. Кундзічем, сидів на канапі. Вони, при нагоді, з кожним новоприбулим знайомили або просто казали, хто це прийшов. Знайомство з Вишнею було особисте, але найзвичайнісінькe. Байдужий потиск руки, стандартна фраза, що „він любить киян, бо дуже любить Київ", і згубився в хаосі присутніх і клубах диму. Але я, глянувши на привітне товариське лице Вишні — остовпів. Я десь, колись давно це лице бачив. Я весь час уважно вдивлявся в нього. Блискавично в пам'яті перебрав всі ситуації і всіх людей, що будь-чому засіли були в моїй пам'яті. І я пригадав: це був той „цікавий, веселий чолов'яга" в гуцульському киптарику, що його я бачив рівно десять років тому в своєму далекому подільському селі. Мені нестерпно кортіло спитати про це Вишню. Я шукав слушного випадку.

(Закінчення на стор. 4-ій)

Іван Паливода

„НАРОДЖЕННЯ" ОСТАПА ВИШНІ

Ми, українці, маємо традицію шанувати своїх визначних людей не за життя, а після смерти, і то в більшості відбуваємо академії зв'язані не з днем народження, а з днем смерти. Цим ми збільшуємо трагізм нашої і так трагічної історії.

Всупереч цій традиції, фраґмент моїх споминів пов'язаний не з днем смерти, а з днями народження Остапа Вишні, правда, не фізичного нардження, а днів, коли цей талановитий гуморист народжувався як фейлетоніст, коли почииав писати і коли з'явилися на сторінках українських часописів його перші, повні свіжого, соковитого гумору і разом з тим глибокого змісту фейлетони.

Пізналися ми в перших днях Української Революції, напровесні 1917 року. Це було природно, бо тоді „Велика Україна" була ще дуже мала, і всі свідомі українці, що опинилися в її серці — Києві, були особисто знайомі. Але ми дуже швидко здружилися, часто зустрічалися і ділилися радостями та горем. Хто пам'ятає перші місяці революції, певно пам'ятає, що це була весна в природі, весна в настроях і надіях, радість зі швидкого пробудження і росту української національної свідомости, радість з тої відданости, з якою боролися і працювали люди на полі державного будівництва.

Павло Михайлович Губенко (Грунський — його перший літературний псевдонім, а Остап Вишня — другий псевдонім) був моїм земляком з Полтавщини на 4 роки молодший за мене. До політичної партії він у той час не належав, хоч був дуже радикальних народницьких переконань і щирим українським патріотом.

Наше приятельство охопило період від весни 1917 року до часу, коли я пішов на організацію протибольшевицьких повстань в кінці 1919 року. Пізніше я вимеґрував закордон, а він залишився працювати для народу на рідних землях. Таким зберігся він в моїй уяві до цього часу, і певні вимушені вияви, що знайшли місце в його фейлетонах, написаних в умовинах большевицького панування в Україні, не змінили мого погляду на нього.

В період нашої спільної праці ми бачились часто. Не маючи можливости довго зупинятися на характеристиці творчости Остапа Вишні, а до того ж не вважаючи себе за літературного критика, я подам лише кілька дотепів, що збереглися в моїй пам'яті.

Початок революції. Перші кроки на шляху української визвольної праці. Талановитий російський публіцист Всеволод Чаговец на сторінках „Київської Мислі" так характеризує український рух: „Никакого украинского движения нет. Ето выдумка Грушевського і групи интелигенции". Павло Михайлович, почувши, як 4-літня Ляля Балашівна розмовляє чистою літературною мовою (вона виросла в культурному оточенні артиста Мар'яненка, поетів М. Вороного, Г. Чупринки й ін.), спокійно, серйозно без тіні усміху, так рекомендує Лялю: „Ето ребьонок, видуманий Грушевським і групой украинской интеллигенции". Це було переконливіше за цілий арсенал арґументів і доказів.

Дотепи Остапа Вишні ставали приказками. А придумував він їх легко, свобідно, з поважним виглядом. І він і я не були абстинентами. І от в компанії, коли чарки повні і підносяться до уст, Павло Михайлович устругне бувало тост, що всі зареґочуться і порозхлюпують дорогоцінну вологу, а він сам з поважним виглядом свою чарку вип'є і ніби трохи здивовано гляне на компаньйонів.

Повстання проти гетьмана. Директорія виїхала до Білої Церкви. „Южно-Русская Армія", що в ці дні панувала в Києві, переводить арешти українців, запідозрених у симпатіях до повстання. Навіть вищі урядовці гетьманських міністерств не ночують вдома, а ховаються по конспіративних помешканнях. Ідемо й ми з Павлом на таке помешкання. Здалеку доноситься гук гармат, — іде бій десь за Мотовилівкою. Павлусь, побачивши гурток російських старшин вигукує: „Петлю-ю-юра в Бо-о-ярці!" — а потім підходить до цих старшин і чистісінькою російською мовою звертається до них: „Слихалі, ґаспада, ґаврять, что Петлюра в Боярке". Це був нерозважний жарт, але треба було бачити жах того старшинства, щоб зрозуміти весь комізм задуманого Павлом трюку. У нього це був природжений дар, даний йому Богом і природою.

Два роки умовляв я і інші приятелі, щоб він почав писати. Не погоджувався і відповідав з скромним виглядом: „Не надрукують".

Аж нарешті, коли ми в 1919 році опинилися в Кам'янці, умовив я його таки написати. Темою першого фейлетону було „інтерв'ю, що його нібито він робив у членів українського уряду.

В той час В. Голубович був редактором чи то „Громадської Думки", чи „Української Громади". До нього і порадив я Павлові віднести цей фейлетон. На моє велике здивування, Голубович не вважав за можливе „підривати авторитет міністрів", чи може з яких інших причин не прийняв фейлетону до друку. Павлусь зустрів мене словами: „Забракували".

На щастя, якраз тоді відновлювалося видання органу Селянської Спілки „Народня Воля", де головним редактором був мій партійний товариш О. Щадилів. Йому й заніс я фейлетон. В двох перших числах відновленої „Народної Волі" він був надрукований і мав надзвичайний успіх. Псевдонім автора був Грунський. На жаль, у мене його немає. Разом з іншими важливими документами і моїм щоденником був він закопаний в залізній скрині у районі Вінниці, але майже 40 років часу, що минули від 1920 року, не дають певности, що вони збереглися.

Таким чином прийшлося мені бути не лише при народженні талановитого гумориста Грунського, а й при його колисці в перші місяці життя. Перебуваючи на еміґрації в Чехословаччині, час від часу читав я фейлетони Остапа Вишні, і з стилю, способу висловлювання та характеристичних для Павлуся зворотів пізнав, що Грунський і Остап Вишня — та сама особа. Це потім підтвердилося.

Щодо його нового псевдоніму хочу висловити певні свої здогади, хоч вони базовані виключно на інтуїції.

В добі перших років панування в Україні большевики часто вживали фразу: „Національна формою і соціялістична змістом".. Я певен, що новий псевдонім Павла Губенка був, навпаки: соціялістична формою „Вишня", але національний змістом Остап. Не зрадливий Андрій, а певний, як криця, Остап. Думаю, що цим він хотів подати й нам вісточку про свою позицію езопівською мовою.

З першого твору, про який я оповів, пригадую уривки. Очевидно, я не зможу передати оріґінального аромату первотвору, але спробую воскресити в пам'яті дещо.

Приїхали ми, — писав Павло Михайлович, — до пана прем'єра. На наш запит, чи працює уряд в повній згоді (це для українців характрристично і до цього часу), пан прем'єр відповів, що в найбільшій згоді він працює з міністром внутрішніх справ, і за весь час урядування не мав з ним жадного розходження. (Тоді прем'єром і міністром внутрішніх справ був І. Мазепа). Міністер фінансів виглядав чомусь заклопотано і весь час, поки ми розмовляли, дивився вгору, в вікно. Не докінчивши якоїсь фрази, він крикнув: „Летить, летить!" —

— „Що летить?" — „Аероплян з грішми!" (Тоді аеропляном доставляли гроші, що друкувалися на наше замовлення закордоном).

Міністер освіти зустрів нас дуже привітно, і зовсім він не такий холодний, як про нього кажуть . . .

Але дуже цікава була розмова з міністром шляхів. Він навіть прочитав нам довшу лекцію, в якій між іншим заявив: „Є у нас три роди шляхів: залізничні, суходільні і водяні. Воно так і в пісні співається: „Ой три шляхи широкії докупи зійшлися" . . . Або ось друга, ще краща: „Ой у полі три доріжки різно, ходить козак до дівчини пізно" . . . Ну щодо залізничних — тяжко, зносились вони за час війни. Які у нас суходільні — ви знаєте. А от найтяжче з водяними. Залишився нам лише Смотрич, та й той ми мусіли віддати в посесію морському міністерству . . . Є правда, один шлях, про який ведеться спір між нашими департаментами суходільних і водяних шляхів, це — шлях від Кам'янця до двірця (натяк на величезну калюжу, яка майже ніколи не висихала), але на найближчому засіданні ради міністрів ми вирішимо, якому департаментові цей шлях приділити . . .

Були ми й у міністра пошт і телеграфів. Як у вас? „Та знаєте, кажуть, що пошта, телеграф і телефон — це нерви держави. А де ж ви бачили в наш вік здорові нерви? Ми їх латаємо, а вони рвуться, ми латаємо, а вони рвуться. Одначе мушу признатись, що зв'язки маю, з мене вхватить . . ."

Про два останні інтерв'ю коментарів давати не буду. Воно хоч і приємно згадати, як каже бабця в тому старому анекдоті, за який буцімто Кавель Вавеля забив, але, пам'ятаючи про правило, що скромність — прикраса молодости, буду притримуватися того правила. Це ж було майже сорок років тому, і тоді я був на кілька років молодший, як нині.

Оці короткі уривки, очевидно, не дають повної характеристики соковитим, як вишня, свіжим, як ранок, і запашним, як карафіят, дотепам Грунського, але що збереглося в моїй пам'яті, тим і ділюся.

Ів. Гаєвський

ВІД ВОЯЦЬКИХ МАНДРІВ ДО ЧЕКА

(Пригоди і зустрічі з Остапом Вишнею 1918-1926 рр.)

Було то взимі 1918-1919 рр.

Над Києвом ще не стихли святочні мелодії дзвонів св. Софії, що так радісно дзвонили про самостійність та злуку Українських Земель, як з-за Дніпра почулася гарматня стрілянина.

На столицю молодої Української республіки насувались московсько-большевицькі ватаги.

Уряд змушений був залишити Київ.

Потяг Міністерства шляхів, із затемненими вікнами, тихо відходив з двірця Київ-Пасажирський опівночі 1-го лютого. Для охорони потягу від можливої небезпеки варту несли озброєні урядовці міністерства, переважно студенти, подвоє в кожному вагоні, з кулеметом на паротязі.

Мій побратим, студент медицини, виявився гарним співрозмовцем. Він говорив спокійно, лагідно, з ледве помітною усмішкою на устах і наше двогодинне вартування пройшло майже непомітно.

Це був Павло Михайлович Губенко.

В дорозі

Під час евакуації уряду з Києва Павло Михайлович став на чолі Медико-Санітарної Управи Міністерства шляхів, яку (Управу) перед тим очолював відомий український діяч-письменник Модест Левицький.

Людяність, чуйність, товариськість і сердечно-уважне ставлення до побратимів були притаманними рисами Павла Михайловича, що особливо яскраво позначились протягом безрадісного нашого подорожування.

Пригадується Рівне у квітні-травні 1919 року. Після ліквідації заколоту зловісного отамана Оскілка, на наш потяг, що стояв на запасовій колії залізничої станції Рівне, злочинно спрямовано було на повному ходу маневровий паротяг, який з усією силою вдарився в наш потяг і наробив чимало шкоди. Крайній вагон, в якому я в той час лежав хворий, від сильного удару врізався в сусідній вагон. Мене пораненого витягли з розбитого вагона, і першим кого я побачив біля себе, був Павло Михайлович, що хоча й сам був злегка поранений, дав мені першу допомогу і спровадив до місцевого залізничого „прийомного покою".

Чулість до людського горя та добродійність Павла Михайловича можна було бачити скрізь.

Наприкінці літа 1919 р., повернувшись до Кам'янця-Подільського з фронту, куди я їздив з доручення Головного Державного Інспектора, я захворів на тиф і знову опинився в потязі Міністерства, що стояв на залізничій станції Кам'янець Подільський.

Під час трагічного відступу з Кам'янця, вже пізньої осени, мене, як напівмертв'яка, залишено напризволяще.

І тут знову з'являється Павло Михайлович, який ризикуючи власним життям, відводить мене до земської лікарні в Кам'янці і, хоча в лікарні не було вільного місця, упрошує адміністрацію примістити мене бодай на коридорі.

Мало того, коли я через якийсь місяць очуняв, то знайшов при собі трохи грошей, зброю і записку Павла Михайловича, в якій він писав, що, залишаючи Кам'янець винайшов для мене кімнату і заплатив вперед комірне до декілька місяців, щоб після хвороби я зміг відпочити.

Та не тільки до мене Павло Михайлович ставився так доброзичливо (я з ним майже не товаришував), — він був таким до всіх, хто його знав.

В обставинах нашого безрадісного подорожування Павла Михайловича завжди можна було бачити, як кажуть, в перших рядах. Скромний, привітний, він брав діяльну участь в громадській роботі і часто лише своєю присутністю та щирою розмовою, пересипаною дотепами, створював теплу товариську атмосферу.

В дорозі серед поля нашому паротягові частенько бракувало палива, та води, і тоді приходилось самотужки здобувати ці необхідні для нього „харчі". В таких випадках ми уставлялись „конвеєром", що простягався від річки до паротяга, озброювались відрами і, передаючи їх з рук до рук, забезпечували паротяг водою. Так само гуртом здобували для нього паливо. Серед найбільших ентузіястів був і Павло Михайлович.

Або, пригадую, десь між Золочевим і Підволочиськами наш потяг опинився в небезпеці. З одного боку на Волочиська наступили большевицькі полки, а з другого, з запілля, поляки тиснули до Збруча Українську Галицьку Армію. Чутно було гарматню стрілянину. Настрій був пригнічений. З урядовців створився озброєний загін, в якому знов таки, в перших рядах став Павло Михайлович, що з властивим йому спокоєм, розкидаючи дотепи, запалював товариство веселим настроєм.

В Кам'янці Подільському

Місцем, де почалася літературна кар'єра Павла Михайловича треба вважати Кам'янець Подільський. Його перші фейлетони з'явились в місцевій пресі, здається, в газеті „Народна Воля", підписані псевдом Грунський (від м. Грунь, Зіньківського повіту на Полтавщині, де він народився).

Пригадується його відомий у ті часи фейлетон на тему про договір Українського Уряду з Польщею.

Павло Михайлович, висміваючи умови договору, писав: за цим договором Україна має дати Польщі цукор, пшеницю, вугілля, залізо і т. д., а взаміну цього одержить люстерка, гребінчики, голки, шпильки, ґудзики та інший дріб'язок; проте, пізніше українське селянство додасть ще Польщі „косами, вилами, кілками та сокирами" . . .

За вміщення цього фейлетону редактора газети покарано штрафом, а газету тимчасово притримано.

Добродушний гумор Павла Михайловича і його характерний трохи придушений голос, приваблювали до нього людей. Він немов би мав таємничий чар заражати присутніх сміхом, хоч сам мало сміявся. Його найближчими побратимами в тому часі були Овсій Плохий (член Центральної Ради) і Василь Мисик, що писав поезії. Любив Павло Михайлович заграти преферанс, а іноді й випити чарку.

Моя друга зустріч — у в'язниці

Друга зустріч з Павлом Михайловичем відбулася десь у листопаді чи грудні 1920 року в підвалі так званого Цупчрезкому (Центрального Управління ЧеКа) в Харкові,

(Закінчення на стор. 4-ій)

ПИСЬМЕННИК, ЛЮДИНА, ГРОМАДЯНИН

(Закінчення зі ст. 3-ої).

Пару годин пізніше, майже весь цей гурт веселих і дружньо один до одного наставлених людей сидів в одному з найближчих ресторанів на Сумській вулиці, у затишній кімнаті, що виходила на відкриту велику веранду, через яку видно було гарний тінистий сад. Це був перший, як мені казали, спільний обід „майбутніх членів Пролітену" (назва „Пролітфронт" прийшла пізніше, десь уже перед опублікуванням декларації, ймовірно в листопаді, і вигадав її та запропонував до прийняття нині покійний Юрій Яновський. Це так, на берегах, для майбутнього історика). Обід підходив до кінця. Веселі, іскристі і терпкі, інколи бравадно-нецензурні дотепи Вухналя, Вишні, Куліша, Сенченка і Момота (який під загальний сміх і оплески класично імітував промову Скрипника з характеристичною для останнього інтонацією і затяжним глибоким кашлем) наповнювали вщерть залю. Настрій ставав підвищено бадьорий і інтимно-дружній. Переді мною стояла чомусь майже не почата пляшка кахетинського. Я механічно взяв щось із десерту і почав пробувати. Вишня глянув і не без іронії зауважив:

— Ви що, солоденьке уплітаєте? — І, не чекаючи відповіді, продовжував: — Коли я був у ваших роках... — Я не пригадую, що він далі говорив, бо в ту хвилину повністю був заабсорбований подібністю того молодого чоловіка, що таким невилазним цв'яхом засів мені у пам'яті з цим безмежно милим Вишнею.

— Так, Павле Михайловичу, — відповів я, — солоденьке. Але після нього, як смачно піде оця незачеплена пляшка кахетинського!

Вишня глянув і з примирливою посмішкою сказав: — А справді! — Діловито взяв і налив наші склянки:

— Ну, рішімо її, молодий чоловіче!

Я взяв склянку і промовив:

— Павле Михайловичу, одне запитання можна?

Вишня глянув на мене трохи підпилим поглядом і байдуже кинув:

— Прошу.

— Мені здається, що я вас бачив. — Вишня запитливо підвів очі на мене, але я продовжував: — Рівно десять років тому десь у цей час, у моєму рідному селі під Кам'янцем Подільським. Пригадую: перед гуртом селян ви не то промовляли, не то жартували, не то перекидалися репліками. З вами був ще один чоловік. Ви були у гуцульському киптарі. Екзотичному і ніжно вишитому.

Вишня, очевидно, був вражений таким несподіваним для нього питанням. На мить він знітився, поставив склянку і, склавши в саркастичну посмішку свої досить повні губи, відповів:

— Ех, молодий чоловіче! Хто вас намовив викликати з небуття цю тінь. Та ви знаєте, що за ті свої походеньки я вже міцно-міцно відсидів. Завдяки тільки покійному Блакитному оце й дихаю на світі. А ви знову...

Мені стало ніяково. Я пробував пояснити:

— Павле Михайловичу, зрозумійте мене, образ молодого ентузіяста доби нашої української революції врізався в мою пам'ять назавжди. Як побачив я вас, мене вразила така велика схожість між вами і тим молодим ентузіястом. Як же я міг втриматися, щоб не пригадати вам про це? Але, пробачте, я не збагну, до чого був отой гуцульський киптар, і де ви його взяли?

Вишня глянув на мене і насмішкувато-ліричним тоном відповів:

— Та хіба ви збагнете, до чого? Ви ж ще тоді під стіл пішки ходили. Ех, молодий чоловіче! Романтика, всеокрилююча романтика, що відкриває незнані перспективи і зроджує велику віру в свою правду і в свою перемогу! В такі моменти не тільки гуцульський киптарик одягнеш, а Бог-зна-що зробиш!

Його очі світились якоюсь особливою ясністю. Я схвильовано взяв склянку і промовив:

— За романтику! — і додав: — За романтику вітаїзму!

— А-а, — саркастичним тоном відповів Вишня, — то ви, я бачу, хвильовист?

Випили. Підійшов Іван Сенченко і сказав, що всі гуртом ідемо до Хвильового „їсти кавуна".

Вишня — дискутант

На всіх наступних численних сходинах засновників майбутнього „Пролітфронту", що відбувалися у вересні і грудні 1929 р. переважно в будинку ім. Блакитного (Каплунівська 4) Остап Вишня, наскільки пригадую, був присутній. У безконечних і гарячих дискусіях, де вироблялися основні мистецькі принципи та суспільна тактика і стратегія нової літературної організації, Вишня забирав слово дуже часто. Маючи вже з природи велике обдарування в найскладніших чи найдраматичніших ситуаціях схоплювати смішні моменти, або серйозні, поважні проблеми трактувати в гумористичному пляні, Вишня завжди в ті наші засідання вносив пожвавлення і отверезіння. Часто, коли дискутанти втрачали холодний розум і їх опановувало пристрасне почуття, хтось, ніби жартома, звертався до Вишні з проханням рятувати ситуацію. І Вишня „рятував". Він в усіх випадках завжди мав свій веселий ракурс бачення дискутованої проблеми і, ніби байдуже, жартома відповідаючи, сипав блискучі афоризми. Висока, здавалось нерозв'язна, проблема раптом перетворювалась на веселу гумореску. Вибухав загальний сміх. Наставало потрібне відпруження. Дискутанти бачили смішний бік, здавалось дуже серйозної, проблеми. Їх пристрасті, спалахнувши, знову входили в береги. Пригадую: якось зайшла дискусія про критику. Говорили про межі її компетенції, про етичний рівень, про способи і вагу мистецької аналізи твору, наводили численні приклади з сучасної практики. Забирали слова: А. Лейтес, М. Хвильовий, І. Сенченко, М. Куліш, Ів. Момот, Ю. Яновський і багато інших. З жидівської групи „Пролітфронту" особливо блискучий був виступ Давида Фельдмана, людини непересічної мистецької та політичної культури і великого приятеля нашого. Уперлися в темну, але дуже тоді актуальну проблему „творчої методи пролетарської літератури". Гасло „монументального реалізму" (тоді ще пресловутого терміну „соціялістичний реалізм" не було), як гасло всенівелюючого і всеомертвляючого моностилю, ми всі однозгідно відкидали. Ми стояли, в засаді, на позиції стилевого плюралізму, але вважали, що провідну функцію в цій величній гамі стилевих фарб відіграватиме вітаїзм (активний романтизм), як первісний пагін нового стилю нашої доби. Ми тоді були певні, що не вусппівсько-плужанське натуралістичне віддзеркалення дійсности, не спіралізм поліщуківсько-срміловського винаходу, не панфутуристична „фактуро-морфологія", а мистецтво систем, опертих на точність теоретичної думки, комплексна система образного мислення, де творчо поєднуються глибока лірика й філософічна мудрість — стануть основою нового, в муках народжуваного, мистецтва нашого часу.

Дискусія була хвилююча, цікава, пристрасна, але в кінцевих висновках ми не могли дійти до жадного конкретного означення. Був хаос і тьма. В момент найвищого напруження дискусії Микола Хвильовий (що декілька разів забирав слово) кидає дружню репліку:

— Павле Михайловичу, скажіть слово, внесіть ясність у цю темну і заплутану справу!

— Ясність? — перепитує, ніби стверджуючи, Вишня. — Мені здається, товариші, що все дуже ясно. Ви багато говорили про спіралізм. Що ж тут неясного? Це ж так собі, щось дуже кручене, як сам Поліщук. І то таке кручене, що ніхто не добере ні початку, ні кінця. „Монументальний реалізм" — ну, це, як відомо, ясне „монументальне непорозуміння". А футуристичний „морфологізм" — це щось від недозрілого й боязкого розуму Полторадурацького.

Присутні вибухнули загальним сміхом. „Полторадурацький" — це від Полторацького, початкуючого, але надмірно претенсійного тоді критика-формаліста з групи „Нова Генерація". Цей, так званий, „лівий фронт у мистецтві" Вишня часто брав на кпини. Якось він дав був таке „пояснення", що таке футуризм: „Футуристи походять від слова латинського футурус, тобто майбутній. Отже, це власне не є ще справжні письменники. Це письменники майбутні". За ці свої кпини і за це зумисно-насмішливе, в стилі народної етимології, перекручення „Полторацький" на „Полторадурацький", що блискавично стало найпопулярнішим „дзвоном" у літературних колах, Вишня незабаром тяжко поплатився. Полторацький, цей згодом перефарбований і пристосований до офіційних вимог соцреалістичної естетики, і понині ще „здравствующий" (відповідальний бо редактор „Вітчизни"), відплатив Вишні гостро-неґативними статтями про його творчість. (Друковані, здається, в трьох числах „Нової Генерації" від початку 1930 року). Ці статті були настільки несправедливі, безпідставні, необ'єктивні, а головне — політично провокативні, що на захист Вишні мусів стати сам М. Хвильовий, опублікувавши в 4-ому числі „Пролітфронту" знаменитий памфлет „Остап Вишня в „світлі" лівої балабайки".

Отже, такі і подібні виступи Вишні на тих дискусійних вечорах „Пролітфронту" дуже пожвавлювали їх, вносили елемент здорового, життєрадісного сміху і жарту. Дуже часто, після таких „веселих інтермедій" Остапа Вишні, збори приходили до швидкого і згідливого висновку. Цю рису Вишні політфронтівці дуже любили й цінили.

Як член-засновник „Пролітфронту", Вишня був надзвичайно дисциплінований і самопідпорядкований. Я не пригадую жадного конфлікту між Вишнею й організацією. У „Пролітфронті" було 2 особи, з якими Остапа Вишню в'язала глибока, самовіддана дружба. Це були: Микола Хвильовий і Микола Куліш. Він був старший від першого на чотири, а від другого на три роки. Але були вони для нього безсумнівними і бездискусійними суспільними і мистецькими авторитетами. Тому, доки Хвильовий і Куліш стояли на чолі „Пролітфронту", доти Вишня мав необмежене довір'я до організації. З ними він пройшов весь тяжкий шлях облоги і щоденних систематичних боїв із всезнищуючою атмосферою монопартійної диктатури. Серед учасників останніх ліквідаційних зборів „Пролітфронту 19 січня 1931 року Остап Вишня був і підпис його під історичною ліквідаційною резолюцією значиться.

Вишня — „терорист"

Остапа Вишню арештували, як свідчить Йосип Гірняк, 26 грудня 1933 року. Це був рік, який назавжди ввійде в історію українську, як черговий етап кривавого терору проти української інтелігенції взагалі й української літератури зокрема. Грудень місяць був першим місяцем, коли сталінські убивники на чолі з Постишевим, обпершись на лиховісну ухвалу листопадового пленуму упокореного й обезголовленого ЦК КП(б)У, де твердилось, що „на даному етапі український націоналізм є головною небезпекою", — почали свою криваву акцію на широку скалю. Остап Вишня став одною з перших жертв цієї нелюдської акції.

Саме в цей час мене позбавлено всякої праці в Харкові (і в університеті і в ДВУ). Діставши запрошення від дирекції Луганського Педагогічного Інституту на посаду професора історії української літератури, я переїхав туди і весь 1934 рік працював там. 6-го листопада я приїхав на кілька днів до Харкова. Десь 8 чи 9 листопада зайшов до свого сусіди в будинку „Слово", Тереня Масенка. Був там симпатичний, блакитноокий бльондин, замріяний стрункий юнак, тоді ще робітник харківського Велозаводу, молодий поет Микола Нагнибіда, був і його друг нерозлучний, в звірячий спосіб убитий в НКВД десь у 1937 чи 1938 роках другий молодий поет — робітник Харківського паровозного заводу — ХПЗ, Іван Калянник і не пригадую хто ще. Всі ми тоді ходили під гнітючим враженням посиленої хвилі терору й щоденного очікування арешту. Іван Калянник читав свою нову поему про жорстокі й одчайдушні пригоди на морях англійських піратів, назву якої я, на жаль, забув. Поема в дивний спосіб психологічно перегукувалася з нашими чорними днями. В цей момент зайшов Іван Кириленко. Був він напідпитку і тримав себе підкреслено по-товариськи. Масенко дістав карафку з цитриновим настоєм і запропонував покуштувати. Ми випили по одній, другій чарці, і настрій у нас став підвищено-напружений і балакучий. І. Кириленко був тоді, здається, секретарем партійної організації Спілки письменників, отже в своєму роді досить солідний „бос". Як секретар парторганізації Спілки письменників, він, безсумнівно, був вхожий, може навіть поза своєю волею, у слідчі апартаменти НКВД, де рішалася і плянувалася доля всіх нас (і його в тому числі).

Зайшла мова про Миколу Бажана.

— Бажан? О, цього інтеліґентика скоро виключать з обігу. Сучасний Гамлет! Ні, безпринципний, двосдушний естет. Валленродист, небезпечний валленродист! — вигукував Кириленко.

Я збентежено, але роблено байдуже, запитав:

— А в чому справа?

— Та ти знаєш, що в нього й досі над робочим столом висить фото Ялового. Коли йому зауважили, що незручно тримати у себе в кабінеті фото викритого активного націоналіста, то він цинічно відповів, що Ялового контрреволюціонера-націоналіста не знає, а що Яловий для нього був і є найкращою людиною і найкращим другом, і, нарешті, що це його, Бажанова, особиста справа, чиї портрети і фота висітимуть у його кабінеті.

— А що ти скажеш про справу Вишні? — кидаю, ніби між іншим, я.

— Вишня? Терорист, звичайнісінький терорист!

— Що ти говориш! Це щось неймовірне і неможливе, — перечу вже щиро я.

— Ти або наївний, або вдаєш такого. Вишня — звичайнісінький терорист. Його впіймано з бомбами в кишені, як то кажуть, на гарячому ділі.

— Що ти говориш? Де? Коли? Чому? — кидаю безладно запитання.

— Не хвилюйся. Дуже просто. Він один з небагатьох дістав був дозвіл мати місце на урядовій трибуні під час жовтневих свят. Ця трибуна, як знаєш, завжди стоїть рядом з трибуною членів ЦК і уряду. Скориставшись з такої нагоди, Вишня, як [illegible] вже слідство, на доруч[illegible] контрреволюційного націоналістичного центру, мав пройти на трибуну з бомбами і в слушний момент висадити трибуну ЦК і уряду в повітря. Але цей замір було розгадано завчасно, і Вишні на трибуну з бомбами пройти не вдалося. Замість урядової трибуни, його попросили на Совнаркомівську. Звідти він уже не вийде.

Я вже не перечив, а тільки з широко розкритими від почутого безглуздя очима слухав цю провокаційну нісенітницю, яку змонтовано в слідчих камерах НКВД і пущено через отаких Кириленків у світ, щоб відповідно підготовити суспільну думку.

Таємниця „щастя" Вишні

Через рік мене арештували, і вже до 1939 року я нічого не чув про Остапа Вишню. Куди його вивезли, де проходили його в'язничні роки, чи живий він був взагалі — я не знав. 6-го серпня 1938 року, під час масового, організованого з Москви, убивства безборонних в'язнів по таборах, мене арештували. Під час нового „слідства", на черговому допиті мій слідчий запитав мене: — А Павла Губенка знаєш? — Я був вражений такою несподіваною пригадкою, але байдуже відповів: — Ні.

— Ні? А Остапа Вишню?

— Вишню знав, звичайно, колись.

— Колись! Це мене не цікавить. Чи ти маєш з ним контакт і знаєш, що він тепер робить?

— Цього я нічого не знаю.

На диво, слідчий більше не порушував цього питання. Але мене довго мучила таємниця: чому це раптом цей запит про Вишню? Що мало це означати? У зв'язку з якою ситуацією? Заціліівши чудом і вийшовши „на общее положение" із внутрітаборової тюрми, я зустрів одного спів'язня, що недавно прибув до нашого табору з „нижніх командировок". Він мені сказав, що перебував довший час у таборі Кожва (малий, але дуже тяжкий умовами праці табір — копальні вугілля) і там перебував також український письменник-гуморист Остап Вишня, якого на початку, мабуть, 1938 року заарештували і відправили на слідство до Чиб'ю. Після цієї вістки мені стало ясно, чому мій слідчий питав мене про контакт з Вишнею. Справа йшла про „викриття" міжтаборової організації „українських націоналістів". Але, очевидно, для Вишні „знайшли" інші підстави, і ця далека воркутська „липа" вже була непотрібна. Так я думав і був певний, що як Вишню забрали в Чиб'ю, то напевно знищили. І як же я був здивований і втішений, коли по війні почув, що Остап Вишня живий.

Таємницю „щастя" Вишні розкрив мені вже тут Йосип Йосипович Гірняк. По дорозі з Кожви до Чиб'ю Остап Вишня захворів на запалення легенів. Оскільки в такому стані не можна було пророблятн з ним жадної, хай і формальної, слідчої процедури, його кинули в один із подорожніх ізоляторів, де він мав або дійти, або виздоровіти. Поки Вишня там лежав у високій гарячці і боровся зі смертю, в НКВД зайшли великі зміни. На місце Єжова прийшов Берія. Впроваджений Єжовим терор по таборах припинили. Всі, хто випадково дожив до цього щасливого моменту, були врятовані. Врятувався в цей спосіб і Вишня.

Похорон Вишні

З київської преси довідуємось, що похорон Остапа Вишні перетворився на грандіозну демонстрацію, під час якої, під звуки улюбленої письменником пісні „Козака несуть і коня ведуть", з сумом і любов'ю прощалися з Вишнею не тільки тисячі киян, але й весь український народ, вся Україна. І в цих інформаціях немає жадного перебільшення. Якщо офіційні урядові кола, виходячи з потреб „нової тактики", змушені були урядити пишний похорон Остапа Вишні, то всі працівники українського мистецтва і науки — учені, письменники, журналісти, малярі, артисти сцени і кіна, кіносценаристи і кінорежисери, співаки і композитори, а з ними й ті сотні тисяч киян, що або йшли за труною, або стояли сумною лавою на пішоходах Києва, чи ті колгоспники, робітники та інтеліґенти поза столицею України, що в цю скорботну хвилину мовчки прощалися з Вишнею, — всі вони знали, що ховають не сталінсько-хрущовського скализуба, а відважного вояка українського національно-державного відродження, автора безсмертних „усмішок", сповнених запашної ніжности і черствої жорстокости, надмірної любови і ненависти, життєрадісного сміху і глибокого трагізму, знали, що ховають чесного, відданого сина українського народу, великого оптиміста, „веселого всеукраїнського Остапа" і великого страдника, кількаразового і багатолітнього в'язня большевицьких тюрем і концтаборів.

Немає сумніву, що в цю скорботну хвилину прощання з О. Вишнею в серцях народу українського знову й знову спалахуло велике, невгасиме почуття ненависти і помсти. Бо ніхто ніколи не забуде не всилі забути, що цьому, воістину народному українському письменникові, після довгих років беззаконного і безпідставного вигнання, тяжкої неволі, знущання і обпльовування його людської гідности, знесиленому і хворому, його всевладні і безконтрольні тирани, з цинічною ласкавістю, дозволили на старість трішки пожити і вмерти на рідній землі. А де ж інші, такі ж чесні і віддані трудовому народові, побратими Вишні, з якими він пішов був у трагічному 1933 році на большевицьку каторгу? Невже думають, що великий свій злочин перед народом можна загладити злодійкуватим мовчанням про ті сотні жертв української літератури, чи цинічною поодинчою „реабілітацією" їх?

Ця всенародна свідомість, це тяжке і справедливе почуття, що не могло не спалахнути в серцях народу в дні похорону Остапа Вишні — є вічні. Його не вб'ють, не згасять жадні сили. Воно — переможе! День його перемоги буде найбільшим і заслуженим пам'ятником Остапові Вишні.

Гр. Костюк.

Загальні Збори Літерат.-Мистецького Клюбу в Ню Йорку

Дня 14 червня ц. р. в приміщенні Літературно-Мистецького Клюбу в Ню Йорку відбулися дев'яті звичайні загальні збори Клюбу. Предсідником зборів вибрано одноголосно інж. І. Жуковського, секретарем інж. Р. Кобринського.

У звіті Голови уступаючої Управи Клюбу проф. С. Литвиненка та інж. Р. Кобринського, який звітував за Контрольну Комісію, як теж і в дискусії, підкреслено, що, не зважаючи на збайдужіння великої кількости членів не лиш до справ Клюбу, але й взагалі до громадських справ, Клюб все ж таки виконував своє завдання: був осередком культурного українського життя на терені Ню Йорку. Збори признали одноголосно абсолюторію уступаючій Управі.

До нової Управи вибано довголітнього Голову проф. С. Литвиненка та членів: проф. І. Приймову, ред. Р. Купчинського, ред. П. Косаренка-Косаревича, Святослава Гординського д-ра Я. Гриневича, д-ра Б. Ржепецького, І. Керницького, М. Понеділка, С. Шпєха, пань: О. Соневицьку, О. Вікул, Л. Храпливу.

До Контрольної Комісії ввійшли: проф. І. Паливода, інж. Р. Кобринський та інж. І. Жуковський.

Клюб розпочинає новий сезон традиційних п'ятницевих вечорів у вересні. Плянується теж черговий літературно-мистецький ярмарок.

Л. Х.

ВІД ВОЯЦЬКИХ МАНДРІВ ДО ЧЕКА

(Закінчення зі стор. 5-ої!)

на Чернишевській вулиці, а пізніше — у слідчій в'язниці, де я довший час перебував з ним в одній камері. В той час на Україні лютував червоний терор. В підвалах Цупчрезкому майже щоночі розстрілювали по 200-300 людей.*)

Армія УНР відійшла за Збруч, але український чорнозем ще не всмоктав крови наших вояків, що полягли в нерівній боротьбі за Батьківщину. По Україні полювали, як скажені пси, каральні загони, особливі відділи ЧеКа, а з ними різних мастей запроданці й провокатори, виловлюючи петлюрівців та все національносвідоме, що було на Україні.

У підвалах ЧеКа в Харкові, як і в інших містах, опинилось багато чільних українських громадських діячів, науковців, кооператорів, як проф. Чехівський, проф. Шатилів, інж. Голубович, Шульга, Мороз, Часник, Бендзя та багато інших, прізвищ яких я вже не пригадую. Між ними був і Павло Михайлович. Його заарештовано в Києві на Гоголівській вулиці, де він тоді мешкав, через нашого спільного „сватка" — провокатора Бойка Морисона (я був заарештований у Вінниці). Нас обвинувачували у зв'язку з повстанським центром.

Тут, у в'язниці, я мав нагоду ще ближче пізнати Павла Михайловича з його прекрасною чутливою вдачею, бо, як каже народне прислів'я „люди найкраще пізнаються в біді".

У тих нелюдських умовинах совєтської в'язниці виявилась найглибше і найкраще людяність Павла Михайловича. Також не зважаючи на голод, холод, бруд, фізичні та моральні знущання, природний гумор не залишав його й тут. Своїми порадами, теплим словом і гумором створював він товариську атмосферу і вселяв у спів'язнів надії.

Пригадую, як зранку в камері, з'ївши денну пайку хліба (100 грамів), Павло Михайлович, сидячи на нарах у своєму, як він казав, гнізді, подавав команду: „Підготовся до полювання на в'язничного паразита!" ... і всі в'язні, в тому числі й сам він, скидали сорочки і починали полювати ... А тих паразитів було в нас подостатку.

Такі вправи повторялись частенько.

Або, заглядаючи в наповнену нечистотами „парашу", що частенько заміняла нам люстро, Павло Михайлович просив мене підстригти його, бо, мовляв, і „параша" вже не витримує його „дикообразного вигляду". (Я в той час виконував обов'язки голяра).

Створився у нас у камері і „колгосп" (не при хаті згадуючи), до якого входили Павло Михайлович, Журавель і я.

Павло Михайлович цілими днями грав саморобними картами у преферанса, і майже щоразу вигравав одну-дві пайки хліба. Я, в ролі голяра і стрижія „настригав" на день 5-10 цукорків-„монпасьє" або трохи тютюну. А третій наш компаньйон, Журавель, що працював у в'язничній кухні, після роботи приносив під пахвою глечик так званого „інтернаціоналу", яким нас годували в обід (рідка зупа з сушеної городини з хробаками), обварену кістку з конячої голови або й цілу щелепу з зубами. Все це „усуспільнювалось", і наша трійка приступала до трапези, звичайно не без дотепів Павла Михайловича, що були нам „на закуску".

Тоді у нас в камері влаштовувались самодіяльні „вечори-концерти", в яких брали участь всі мешканці камери, граючи на гребінчиках, пляшках, ложках і навіть... „параші". Такі „вечори-концерти" проходили також при найближчій участі Павла Михайловича.

Десь навесні 1921 року Павла Михайловича звільнили з в'язниці із забороною перебувати в межах України. Але його взяв „на поруки редактор газети „Вісті" Блакитний і допоміг влаштуватись на працю в редакції цієї газети. Там Остап Вишня завідував відділом хроніки.

Остання зустріч

Коли фейлетони-„усмішки" Остапа Вишні гриміли по всіх закутках України, а газета „Вісті", що містила його фейлетони, розходилась величезним тиражем, десь влітку 1926 року в Києві, йдучи по Велико-Підвальній вулиці, зустрів я Павла Михайловича. Він був досить пристійно одягненим і серед сірої маси киян виглядав навіть елеґантно. Розговорившись з ним і не знаючи його літературного псевда, я запитав, чи не знає він Остапа Вишню, що пише такі чудові фейлетони? Павло Михайлович, посміхнувшись, з властивою йому скромністю, пояснив мені, що він і є той сам Остап Вишня, і що прибув він до Києва для читання своїх творів. Він мав виступати, якщо не помиляюсь, в будинку колишнього Купецького Зібрання.

На жаль, з службових обставин, мені не довелося тоді послухати фейлетонів у його читанні.

Це була моя остання з Павлом Михайловичем зустріч.

* До речі, тоді ж розстріляно повний склад Харківської Школи Червоних Старшин, укомплектованої виключно з військовиків - українців.

БІБЛІОГРАФІЯ

Проф. д-р Р. Смаль-Стоцький. Софрон Васькевич-Витвицький. Мюнхен, 1956, ст. 12.

Проф. Р. Смаль-Стоцький у цій праці змальовує цікаву постать свого прадіда по матері Софрона Витвицького, „галицько-українського письменника (1819-1879), священика в Жаб'ю на Гуцульщині, посла до галицького сойму в 1861 році, який писав українською і польською мовами про Гуцульщину, та є автором невдачних комедіоопери й мелодрами", — як про нього пише „Українська Енциклопедія".

Коли читаємо ту розвідку, то бачимо перед собою частину українського життя з-перед 100 років тому. Надрукована в цілості шлюбна „інтерциза" доньки о. С. Витвицького — це цікава побутова картина з 1859 року, яка тепер належить до далекої історії. Софрон Васькевич-Витвицький є автором „історично - лицарської трагедії" під заголовком „Братная незгода, або посмертні дні Владимира Великого", яка появилася в Львові 1862 року латинськими черенками.

В розвідці Смаль-Стоцького передруковано ще й ті оригінальні строфи Витвицького, які він додав до свого перекладу вірша мадярського поета М. Верешмарті (1800-1855), і які мали б були бути тодішнім українським гимном та заступити вірш І. Гушалевича „Мир вам браття". З тих віршів виходить, що С. Витвицький був соборником, бо писав:

Гей, где наш Ігор —
Владимір —
Князь Ярослав — князь Лев —
Як в десять тисяч кораблев,
Сам Царгород здрижев.

Та дійсної поезії мало в цих віршах, дещо з неї є в вірші „Думка", який автор написав на іменини своєї доньки Марії, жінки о. Михайла Заревича.

Софрон Витвицький мав залишити грубий зшиток своїх віршів, які затратилися.

Розвідка проф. Р. Смаль-Стоцького — це цікавий причинок до пізнання нашого життя в половині минулого віку.

Л. Луців

НОВІ КНИЖКИ

ПОЕЗІЯ

● *Wasyl Barka. Trojanden — Roman.* 1949/50. Eine ukrainische Liebesdichtung ins Deutsche uebertragen von Elisabeth Kottmeier. Vessler Verlag, Mannheim, 1956, ст. 100. **Василь Барка. Трояндний роман.** 1949/50. В книжці подано паралельно німецький переклад і український текст, який надрукований по раз перший. Передмову німецькою мовою написав Ігор Костецький, обкладинка Юрія Соловія.

● **Т. Пасічник. Петро Гордієнко.** Епопея. Частина II: Рідний гомін. Обкладинка П. Холодного. Ню Йорк, 1957, ст. 240.

ПОВІСТІ Й ОПОВІДАННЯ

● **Марія Ковальська. Ганна.** Роман. Видавництво „Дніпрова Хвиля". Мюнхен, Німеччина, 1957, ст. 127. Обкладинка Мирона Левицького.

ІСТОРІЯ

● *Clarence A. Manning. Hetman of Ukraine Ivan Mazeppa.* Bookman Associates, Publishers. New York, 1957, 236.

● **Д. Квітковський, Т. Бриндзан, А. Жуковський. Буковина.** Її минуле і сучасне. Видавництво „Зелена Буковина". Париж, Филаделфія-Дітройт, 1956, ст. 968 + дві мапи окремо, в яких є історична карта, етнографічна і фізична.

● *Rev. Nicholas Fedorovich. The Great Prince Saint Vladimir.* His Life and Works. Ukrainian Orthodox Church of USA. New York, 1957, ст. 32.

● **Петро Мірчук. Українсько-московська війна.** (1917-1919). Головна Управа Ліґи Визволення України. Торонто, 1957, ст. 80.

● **Інж. Сава Зеркаль. Національні і релігійні відносини на Закарпатті.** Ню Йорк, 1956, ст. 38. (Циклостиль).

● *Natalie Ann Czuba, M. A. Ukrainian Catholic Parochial Schools.* Chicago, Illinois, 1956, ст. 72.

● **38 років організованого громадського життя в Честер.** Схід, Па. Честер, 1956, ст. 42.

СПОГАДИ

● **Проф. д-р Р. Смаль-Стоцький. Софрон Васькевич-Витвицький.** Мюнхен, 1956, ст. 12.

РЕЛІГІЯ

● **о. Василь Ваврик, ЧСВВ. Ласка Божа діюча.** Слово Доброго Пастиря. Травень-Червень 1957, Ню Йорк, 1957, ст. 48. Обкладинка роботи Миколи Бутовича.

● **Дім Пресвятої Богородиці.** Вінніпеґ, 1957, ст. 16.

ЗБІРНИКИ

● **Беларускі Зборнік. Кніга 6.** Інстатут для вивучэньня СССР. Мюнхен, 1956, ст. 178. (Циклостиль).

РІЗНІ

● **Убогість і багатство. Актуальні теми нашого часу.** Ч. 3. Бравншвайґ, Німеччина. 1957, ст. 46 (Циклостиль).

З нових журналів

● **Вестник** Института по изучению СССР. 1957, ч. 1 (22), январь-март. Институт по изучению СССР. Мюнхен, 1957, ст. 184.

● **Українська Літературна Газета.** Місячник літератури, мистецтва, критики, наукового і громадського життя. Рік III, ч. 5. Травень 1957. Мюнхен, 1957, ст. 10.

● **Листи до Приятелів.** Рік V, ч. 5/(51), травень 1957. Ню Йорк, 1957, ст. 18.

● **Голос Спасителя.** Релігійний місячник. Рік 29, ч. 5. Травень, 1957. Йорктон, Саск. 1957, ст. 64.

● **Бібльос.** Журнал бібліографії, критики і рецензій. Рік III, ч. 5 (25). Травень 1957, ст. 16 (Циклостиль).

● **Віра й Культура.** Місячник української богословської думки й культури. Ч 7. (43). Травень 1957, Вінніпеґ, 1957, ст. 32.

● **Інформативний Листок.** Об'єднання Американсько-Українських Ветеринарних Лікарів. Рік VII, ч. 4 (27). Шикаґо, 1956, ст. 24.

● **Ми і світ.** Український магазин. Рік 8, ч. 37. Травень 1957. Торонто, 1957, ст. 48.

„УКРАЇНА МОЇХ БЛАКИТНИХ ДНІВ"

„В епоху, коли образотворче мистецтво бере за теми сумне, похмуре, галюцінаційне, а література відбиває смуток, нудьгу... — я все своє життя шукав наповнення мого серця і моєї душі тільки світлом і кольором". Ці слова Олекси Грищенка із вступу до щойно виданої в Парижі французькою мовою книги „Україна моїх блакитних днів" якнайповніше характеризують і самого автора, і його життьовий шлях, і його видатну творчість.

Перед нами тільки що надрукована і дбайливо видана книга. Обережно зриваємо банерольку з написом великими літерами на жовто-блакитному тлі: „Україна невідома, Україна старих часів, жива, задушевна, бачена очима маляра". Так рекомендує видавництво твір Олекси Грищенка французькому і французькомовному читачеві.

Вчитуюся в біографію О. Грищенка, можна було б сказати, що він — належить двом народам: українському — адже там, у Кролевці 1883 року народився мистець; там вчився, та почав свою творчу дорогу; і французькому — адже у Франції мистець перебуває вже віддавна, став однією із чолових постатей мистецького життя Франції, внісши у французьке образотворче мистецтво те своє неповторне, що зауважив великий Фернанд Леже, — внісши надхненний, радісний колір, своєрідну композицію, радість і оптимізм у кожному творі, чим ще з дитинства наділила його Україна блакитних днів.

*

Ні, Олекса Грищенко не лише не забув про Україну, а він сливе своїм кожним мазком співає її славу. Навіть у південно-французькому пейзажі, тематично ніби такому далекому від чорноморського побережжя, глядач вчуває щось нестримно бурхливе, ращось несримно бурхливе і радісне, помічене чистим оком, пережите чистою душею закоханого в життя і природу мандрівника-маляра. Якщо б було дозволено проводити паралелі між філософією і образотворчим мистецтвом, ми з підкресленням говорили б про О. Грищенка, як про Григорія Савича Сковороду.

Останній твір О. Грищенка „Україна моїх блакитних днів", що готується до друку і українською мовою, — це не лише талановитий опис пройденого мистцем в Україні шляху і не лише своєрідна енциклопедія України передреволюційного періоду (особливо побуту), — це також і радісне свідчення визначного сина українського народу про його приналежність до нації, „яку не зможе задушити навіть залізна заслона". О. Грищенко з такою любов'ю пише про країну блакитних днів, що чужоземний читач можливо тільки вдруге після Гоголя знову зустрінеться на сторінках книги з Україною козаків і чумаків, з землею широких степів, із непокірними нащадками козацтва, з тінями світлих гетьманів, з чудовими описами пейзажів, із хвилюючими описами Чорного моря, з нашим гумором... Та зустрінеться читач у цій книзі і з Україною новою, модерною, що вставала ще перед революцією і Визвольними Змаганнями: зустрічі на літературних вечірках у Чернігові в Письменника Коцюбинського; ближче родинне знайомство із майбутнім визначним діячем модерної української культури Миколою Зеровим; співпраця над словником із Б. Грінченком...

„Ця кімната, — читаємо в книзі один із описів зустрічі із сестрою та братами, — була свідком стількох веселих сцен, свідком довір'я, свідком жвавих дискусій, найпекучіших і найнесподіваніших: Україна, Достоєвський, Бог, Заратустра, Карл Маркс, Толстой, Ганді..."

*

Кролевець, Ніжин, Батурин, Глухів, Конотоп, Київ, Новгород-Сіверський, Чернігів... Крим... Чорне море, як наше, українське море (скільки в той час його саме таким усвідомлювали?) Чудовими кінокадрами проходять вони перед нашим напруженим зором, а на тлі їх скільки живих, повнокровних постатей — брати і сестра автора, його родина, славний дід-чумак; друзі, дороги яких згодом так примхливо розійшлись; спритний кравець Гершко і місцевий кролевець-Паганіні Касицький; похмурі валки богомольців-прошаків з Московщини; перша любов Наташа; історія з переховуванням під подушкою „Кобзаря"; дружба з Ісааком Мазепою, який за одне своє ім'я мав неприємності від влади; друга після „Біблії" освячена любов'ю всієї родини книга — „Чорна Рада" П. Куліша... Український театр і родинні вистави „Наталки Полтавки"... І все бачене очима мистця, коли кожна сцена аж сяє від багатства кольорів, неначе рядки книжки виведені багатобарвним пензлем.

„Потенції цивілізацій, не гинуть ніколи. Слов'яни, ці наступники скитів і сарматів, — читаємо в „Україні моїх блакитних днів", — також ввібрали їхню культурну спадщину. Чи ж не природньо, що українці, оці модерні слов'яни, несуть в собі також минуле тих далеких цивілізацій?"

Олекса Грищенко, залишився вірним країні своїх блакитних днів, завдяки невтомним мандрам (Греція, Крета, Італія, Туреччина, Еспанія, Швеція, Англія... — де майже всюди були індивідуальні виставки творів мистця, з найприхильнішими відгуками преси) і наполегливій праці зумів поєднати велике природне обдарування із вивченням найвищих надбань духової культури Европи: людина европейської культури, мистець европейського визнання, новою книгою він вніс великий вклад у небагату українську мемуаристику. „Україна моїх блакитних днів" напевно стане в кожній культурній нашій родині на поличці поруч із „Спогадами про неоклясиків" Ю. Клена чи „Недостріляними" О. Підгайного.

*

Кілька слів про почуття меншевартости і повновартости.

Олекса Грищенко відважно ввів у французькомовному виданні свого твору багато українських слів, не перекладаючи і не намагаючись перекласти їх (хоча це й було можливо) на французьку мову: „хата", „мороз", „бабуня", „дід", „чумак"... Відвага, така притаманна йому як мистцеві, виявилася і тут. І тут вона перемогла, бо базована на знанні, на таланті, на високій культурі, на тонкому почутті такту і на тому, що писав про видатного мистця французький критик і мистецтвознавець Поль Гіллььом:

„Його картини свіжі і величні. Йогокольори — ніжні і радісні. Свої візії він висловлює в осяйному ритмі, повному стилю і розмаху".

Леонід Полтава

Мюнхен, 5 1957.

[1] Олекса Грищенко, "L'Ukraine de mes jours bleus", La Colombe, 230 стор, Париж, 1957

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

Йонкерс, Н. Й.

Збори лемків.

30 червня ц. р. відбулися збори лемків з Йонкерсу й околиці, на яких основано Відділ Організації Оборони Лемківщини, ціллю якої є культурно - освітня праця серед наших лемків тут та матеріяльна допомога лемкам в Старому Краю.

На збори, які були добре підготовані й широко розголошені Організаційним Комітетом, явилося досить поважне число (коло 100 осіб) місцевих й позамісцевих лемків. Зокрема треба відмітити радісний факт, що між приявними бачили ми майже по половині тих лемків, які прибули давніше і новоприбулих. Було також кілька осіб із тих лемків, що гуртуються в москвофільській лемківській організації „Лемкосоюз". Це знак, що справа допомоги нашим людям в Польщі, якій найбільше було присвячено уваги на зібранні, об'єднує всіх лемків, і тих, що на правильній національній дорозі, і тих, що під впливом москвофільських баламутів зійшли на манівці. Це треба мати на увазі всім тим, хто працює над організацією лемків в цій країні. Не боротьбою за те, чи ми називаємось русини чи українці, а справою допомоги нашим братам і сестрам в старому краю можна об'єднати американських і канадійських лемків.

Збори почав молитвою місцевий парох о. дек. Василь Клос, який пояснив мету зібрання та ціль організації Оборони Лемківщини. Дальше зборами провадила обрана Президія в складі Ст. Женецький — голова і Юрко Ковальчик — секретар.

Доповідь про положення українців, а зокрема лемків в Польщі, виголосив С. Женецький. З усіх українських земель, говорив він, Лемківщина і ті наші західні волості, які сьогодні належать до ком. Польщі найбільше потерпіли під час і після другої світової війни. Крім загального знищення, яке приносить з собою війна, наші люди на цих наших землях зазнали ще й таких нещасть, як двоє переселень до СССР і загальне виселення поляками на т. зв. „зємє одзискане". Після дев'яти важких років, які прожили ті наші виселенці на польських землях у великій матеріяльній нужді та моральних терпіннях у 1956 році варшавський режим дав малі полекші для наших людей. Багато переселенців, застали вони свої господарства понищені й поруйновані, які треба поправляти, або відбудовувати від основ. Ті поворотці потребують матеріяльної допомоги, яку й повинні дати заокеанські лемки.

З черги голова Головної Управи Організації Оборони Лемківщини, д-р Ю. Налисник з Ню Йорку прочитав статут, і пояснив основно мету й завдання тої організації та розказав про її початки та дотеперішню діяльність. Він також поінформував приявних, що заходами Гол. Управи Організації Оборони Лемківщини створено підлеглу їй нову організацію під назвою „Американська Допомога Українцям в Польщі", завданням якої буде займатися виключно допомогою нашим братам і сестрам, які проживають у межах теперішньої Польщі. Ця допомогова організація буде посередничити при висилці грошей і посилок між нашими людьми в Америці та в Польщі, щоб вимнути ті великі оплати, які тепер змушені платити наші люди різних посилкових бюрам. Пороблено також старання, щоб за дозволом американської та польської властей та організація мала свого представника в Польщі, який мав би нагляд над розподілом допомоги нашим поворотцям в Польщі.

До Управи новоснованого Відділу Організації Оборони Лемківщини обрано: Іван Сивик — голова; Дмитро Малиш — містоголова; Петро Курило — 2 містоголови; Юрко Ковальчик — писар; Петро Русинко — касир; члени Управи: Іван Педиляк, Марія Сивик, Семен Веницький, Марія Небеска, Марія Гончак. Контрольна Комісія: Т. Михаляк, Н. Беньовська, А. Таццин.

Перед новоснованим Відділом стоїть важка праця: Об'єднати в своїх рядах велику йонкерську громаду лемків, головним чином приєднати тих твердих, які збаламучені своїми москвофільськими земляками, називають себе „русскими" лемками. Можна сподіватися, що Управа Відділу, яка складається по половині з давніх і новоприбулих лемків, вив'яжеться якслід із тих важких обов'язків, які вона на себе взяла. **С. Ж.**

Шикаґо, Ілл.

Річний попис учнів музичної студії професора Ігора Білогруда

15-го червня 1957 р. у концертовій залі „Лайон енд Гели" відбувся шостий річний попис учнів фортепіянової студії проф. Ігора Білогруда. Цьогорічний концерт, що тривав 3 години і на якому виступило коло 40 учнів, мав надзвичайно цікаву і різноманітну програму, що складалася з сольових виступів учнів, переплітаних виступами на 2 фортепіяни у 4 руки, що дало спромогу слухачам з насолодою вислухати цілого, досить довгого, концерту. Проф. Білогруд фахово підійшов до влаштування концерту своєї школи. Не дивлячись на кошти, винаймив відповідну залю з двома однаковими добрими фортепіянами (Стейнвей).

Першу частину програми, після короткого вступного слова українською і англійською мовами проф. І. Білогруда, почали Тарас Филипович і Олесь Мазуркевич грою на 2 фортепіянах в 4 руки Гурліта — І. Рондо Д-дур. Оба молоді виконавці відограли цей твір з доброю музичною інтерпретацією, чим гарно започаткували концерт. Наступні точки програми виконали наймеиші учні студії: Леся Дмитрів (німецька нар. пісня — арр. Келлера), Ліда Борачук (французька нар. пісня — арр. Келлера), Ріта Шклей (америк. нар. пісня — арр. Діллер), Юрко Гриценяк (швайцарська нар. пісня), Дарія Баторфалви (укр. нар. пісня — арр. В. Барвінського), Люцина Петренко (Скерціно-Косенка), Олена Гарбузяк (Цвіркун і Джміль-Чандвіка), Оксана Попович (Весняні думки — Шмоля), Леонарда Шкоруда — пісня світанку — (Адамі), Роман Вітковський — Нетерпіння — (Геллера), Галина Синенька — Солодкі мрії — (Чайковського), Ірина Барабаш (Італійська пісня — Чайковського). Всі виконавці пішли назустріч вимогам свого вчителя і виявили старанну підготовку у виконанні музичного змісту кожного твору, у доброму фразуванні, динаміці, чистому тоні та доброму ритмі.

З черги учениці Арета Вавришин і Лариса Чайківська відограли на 2 фортепіяни в 4 руки І. Білогруда „Скерціно" (на тему укр. нар. пісні). Як сам твір так і виконання його приявні нагородили рясними оплесками. Арета Вавришин у другій частині програми відограла ритмічно, з почуттям музичної фрази та зрозумінням змісту Дюранда — „Чаконне", а Лариса Чайківська з ритмічною точністю виконала Дюранда І. Вальс Ас-дур.

Вирвано, з душевною рівновагою, зі зрозумінням фортепіянового мистецтва, відограли по черзі вивчені твори учні середньо заавансовані, а саме: Тарас Филипович — Сонатіну Дюссека, Дора Турула — Сонатіну Кулава, Дмитро Лапичак — Маленьку Рапсодію угорську Келінґа, Христина Луцик — Ловецьку пісню Ґурліта, Марія Кульчицька — Токкатіну Кабалевського, Роман Мартинюк — Марш з оп. „Аїда" Верді, Дарія Ліщинська — Габанеру Бізета, Людмила Карпова — Гальоп Форстера та на закінчення першої частини програми Галина Синенька і Христина Лушпинська відограли на 2 фортепіяни в 4 руки — Рондо 2 Ес-дур Гурліта.

Після перерви приявні з великим зацікавленням слухали заавансованих учнів - виконавців. Христина Лушпинська відограла у доброму стилі Французький Гавот, а Галина Мілецька з гарним відчуттям тону — „Зозулю" Даквіна. Олесь Мазуркевич виконав поправно Баха Гавот-Г-моль. Роксоляна Филипович відограла бездоганно знану „Аве Марія" — Бах-Ґуно. — Севіллю Альбеніза на 2 фортепіяни у 4 руки відограли поправно Асколь Нестюк і Мирон Комаринський та Лекуона „Малаґвена" теж на 4 руки — Роксоляна Филипович і Ореста Коссак. Угорський танок Брамса 3. Ф-дур відограла ритмічно і зі зрозумінням Сильвія Гринчишин. Падеревського Менует у чіткому ритмі та в доброму технічному виконанні відограла Ореста Коссак. — Дальшими солістами були виконавці творів Шопена. Прелюд Г-моль відограла не зле Оксана Турчин, Асколь Нестюк відограв темпераментно Полонез А-дур, Ноктюрн Г-моль виконала з добрим смаком і точністю Катерина Сеник. Чітко і ніжно відограв Петро Турула Вальса Ціс-моль. Оксана Зарицька своєю грою виявила вмістичний талант, музикальне відчуття та добру техніку з Фантазії Імпромту. — Передостанньою точкою Арабеска 2 — Дебюссі запрезентував себе Мирон Комаринський, один з найбільш заавансованих учнів Студії. Гра Комаринського своєю прецизійністю та технічною викінченістю зробила велике враження на слухачів. Останньою точкою концерту був виступ Марти Гарбович, яка відограла Бетговена Концерт Ц-моль (І. Аллеґро кон бріо). Оркестру заступав на другому фортепіяні проф. І. Білогруд. — Марта Гарбович добрим виконанням своєї точки завершила цей симпатичний концерт.

Слід підкреслити, що всі концертанти грали без нот, що вказує на дбайливість проф. І. Білогруда, який заздалегідь підготовляє своїх учнів до вмілих й успішних самостійних в майбутності концертів.

Заля була переповнена батьками учнів і гістьми, які щиро оплескували кожного виконавця та на закінчення вечора подякували проф. Білогрудові за його цінну та жертвенну працю.

Омелян Плешкевич.

Вияснення ЗУАДК

У 129-му числі „Свободи" за вівторок, 9 липня 1957 року на 3. сторінці надруковано статтю п. н. „Нарада Екзекутиви ЗУАДК". Цим виясноється, що надрукована стаття — це не усталений Екзекутивою текст звідомлення з наради ЗУАДК Комітету, але лише чорновик, який через недогляд був пересланий редакції. Цей чорновик потрібно в деяких місцях справити, а саме:

У відступі „Допомогові Агенції" у восьмому рядку треба читати: „тому, що в нього нема конечного товщу".

В останньому відступі, в якому подані постанови Екзекутиви треба справити:

4). Повести акцію збірки грошей на харчову допомогу для наших людей в Европі, щоб закупити відповідну скількість товщу для розподілу.

Крім цього в друкарні вкралась помилка, а саме у відступі ЮСЕП в десятому рядку подано, що ЮСЕП забезпечує гроші для 5571 апліканта, має бути для 571.

Екзекутива ЗУАДКомітету

† ЕЛЕОНОРА ЗАЛЄСЬКА

Окружною дорогою прийшла вістка про смерть бл. п. проф. Елеонори Залеської, б. учительки Учительської Семінарії СС. Василіянок в Яворові і Дрогобичі, що померла ще в квітні 1955 і похована в Дрогобичі.

Бл. п. Елеонора Залеська народилася 2 вересня 1863 р. у селі Терлі, добромильського повіту. Батько її, інж. Іван Залеський був надлісничим у Старяві, але вже у молодих літах осирочує троє дітей Елеонору, Олену і Ванду. Мати переноситься до Перемишля, де тяжко бореться за життя, щоб їх утримати і рівночасно дати їм старанне виховання.

Не зважаючи на невідрадні матеріяльні обставини, Покійна Елеонора, завдяки надзвичайним здібностям, кінчить жіночу учительську семінарію у Перемишлі і два роки філософічного факультету на університеті у Львові.

Перебувши початкову працю як сільська народна учителька, переходить на посаду сталої учительки в Жіночім Учительськім Семінарі СС. Василіянок в Яворові, де викладає математику, психологію й логіку. Там її застає перша світова війна, а в дальшому тяжкий час інтернування поляками в таборі на Домб'ю під Краковом.

По виході з Домб'я вертається до Яворова, а в 1927-му році її переносять до Жіночої Учительської Семінарії СС. Василіянок в Дрогобичі. Тоді став директором тієї школи чоловік її сестри Олени гімназійний катехит і відомий організатор Лемківщини, Дрогобиччини, а потім Рудеччини пок. о. Онуфрій Гадзевич. Семінарія втратила була тоді право прилюдности і стояла перед замкненням польською владою. Тоді стає Покійна о. директорові Гадзевичеві ревно до помочі, щоб не допустити до ліквідації семінарії та уможливити дальший доплив українських дівчат до такого важного посту, яким була українська учителька у нашому селі.

Якраз тут належить піднести ідейність і хрустальність характеру Покійної. При кінці кожного шкільного року старалася безкорисно приготовляти кожну студентку Семінарії, що не чулася вповні на силах, до матуральних іспитів. Можна стрінути, так в Америці як і в Канаді її учениць, що її вдячно згадують. Свою ідейність виявляла Покійна особливою жертвенністю. Як була збірка на підпільну організацію проти польської займанщини, Покійна без надуми відповідала щедрою рукою. Також після розв'язання української гімназії „Рідної Школи" в Дрогобичі, в часі пацифікації Галичини польською владою, Покійна поспішила княжим даром з допомогою. Як сестра не всилі була утримати двох синів на студіях політехніки в Данціґу, то знов Покійна уможливила їх довгорічницевою позикою. І так можна без кінця наводити благородні діла тієї великої Української патріотки. Покійна жила щастям других, а будучи все дуже скромною і нежадною слави чи похвал, завжди знаходила належну пошану з боку інших.

Большевицька окупація захопила її в Дрогобичі, а з нею прийшли злидні. За всі її добрі діла не було кому подати їй помічну руку.

Невблаганна смерть забрала пок. Елеонору з-поміж нас, а непрохідні кордони не дозволяють нам бодай відвідати місце її вічного спочинку. Але пам'ять про шляхетність її Серця остане на довго між тими, хто її знав і цінив.

Нехай Рідна Земля буде їй легкою!

Відзначають золотий ювілей подружжя піонерської родини Гарасимів в Филадельфії

Филаделфія, Па. — Рідня та приятелі української піонерської родини Антона Гарасима в п'ятницю 12 липня відзначають золоте подружжя тієї родини, відомої серед української громади не тільки в Филаделфії. П. Антін Гарасим і його дружина народилися в Дрогобичі, Західня Україна, і одружилися 12-го липня 1907 року. В 1911 році прибули до ЗДА. Тут п. Антін Гарасим був діяльним членом української громади і від 1912-го року є членом Українського Народного Союзу. Впродовж 30 років він був скарбником 45-го Відділу цієї організації. Те прикладне подружжя виховало 5 дітей, між якими є і відомий лікар д-р Еміль Гарасим, і тепер втішається вже 7-ма внуками. Відзначення золотого ювілею подружжя складатиметься з двох частин. Перед полуднем Високопреосвященний Архиєпископ Константин відправить в катедральній церкві Непорочного Зачаття Службу Божу, а ввечорі відбудеться прийняття в пошану Ювілятів у Райфел Клюбі, в якому має взяти участь коло 200 осіб. Ювілятів вшанували письмовими привітами президент Двайт Д. Айзенгавер, посадник ФиладелфіїДілворт, губернатор Пенсилвенії Лідер та інші визначні особистості. Побажання з цієї нагоди складає їм і вся наша спільнота, серед і для якої вони завжди трудились.

Розалія Гарасим

Антін Гарасим

Труман деколи думає про Білий Дім

Індепенденс, Мо. — Колишній президент Гаррі С. Труман у своїм інтерв'ю на телевізійній програмі „Колумбія Бродкестінг Систем" заявив, що він деколи мріє про те, щоб бути в Білому Домі і щоб мати можність робити рішення в важливих справах. Трумана запитували, чи він бажав би ще раз бути президентом ЗДА. На те колишній президент відповів: „Жадна людина, яка знає, що це значить бути президентом цієї країни, не хотіла б займати того становища. Це є найжахливіша праця в світі, і одночасно найбільше почесна. Ні, я не хотів би знову бути в Білому Домі. Та деколи я бажаю бути там, щоб мати змогу зробити деякі рішення. Але я там не є, і це все!" Труман сказав також, що не вірить словам Нікіти Хрущова, щоб його недавно народжений онук Кліфтон Труман Деніель мав жити під соціялістичним режимом в ЗДА, „хіба що ми всі вирішимо, що соціялізм — це найкраща форма влади. Але це буде зовсім інша справа!"

Загальні Збори Літ.-Мистецького Клюбу у Филаделфії

22 червня ц. р. відбулися у Филаделфії Загальні Збори Літературно Мистецького Клюбу, що відрізнялися від попередніх Заг. Зборів цієї установи більшою підготованістю, окремо вибраною для Зборів цієї установи Президією (голова — ред. Б. Романчук, секретарі — пані Я. Острук і п. І. Скочиляс) та, врешті, куди жвавішою, а то й гарячою дискусією.

Зі звітів Управи Клюбу ворто навести такі факти: головний натиск кладено у звітовому році на доповіді світоглядового характеру, що їх було 15 (про них була в „Свободі" окрема статтейка), з інших імпрез влаштовано, тільки три музично-вокального порядку (Моцартівський концерт, Ювілейний Концерт Антона Рудницького (разом з Тов. „Кобрар"), й концерт співака М. Минського). Всі ці концерти відрізнялися високим мистецьким рівнем. З авторських вечорів був один тільки вечір, присвячений творчості Л. Івченко, що мав дуже добре оформлення (мистецьке читання) і великий успіх публіки. Доповіді мали невелику, але дібрану, постійну авдиторію. Цікаве явище: саме завдяки цим доповідям Клюб придбав нових членів, що з'являлися без окремого запрошення (таких запрошень Клюб у цьому році, за малими виїмками, не висилав); з другого боку, деякі з давніших членів виявилися „мертвими позиціями". Нових членів клюб придбав 38, всіх разом налічує 112.

Питання форми і змісту праці Клюбу саме й було тим, що викликало гарячу, а подекуди й бурхливу дискусію. Висловлювано думку, що Клюб занедбав улаштувати імпрези більш загального характеру, як він робив це у попередній каденції (закид З. Дончука, що був тоді головою); це давало Клюбові більшу „популярність" і прибуток. Обстоювано погляд (д-р Корнилів), що вечори Клюбу повинні б бути більш різноманітні, посднані з доброю музикою, „чайком", тощо. Два з приявних на Зборах літераторів (О. Біляєв та О. Тарнавський) твердили, що Клюб не виконує свого головного завдання, не даючи авторам і мистцям змоги послухати критики їхніх творів, а то й конкретних завваг та порад колег за фахом. М. ін. О. Тарнавський висловив (на нашу думку слушний) закид, що в Клюбі не було обговорено літературної появи, що мала в нашому літературному світі великий і різний відгомін, а саме книжки „Далекий Світ" Галини Журби, яка живе тут, між нами.

У відповіді членів Управи було вияснено (д-р В. Рудницький), що хоч Клюб і не давав у звітовому році „доходових" імпрез, то все ж різниця у прибутках була невелика. Щодо авторських вечорів, то не так легко найти охочих читати свої твори у Филаделфії, і саме ті два письменники, що цього домагалися, відмовилися давати свої авторські виступи, а один з них, О. Тарнавський, волів читати (зрештою дуже цікаву) доповідь про світову літературу в 1956 році.

Питання обговорювання творів у гурті колег чи компетентних критиків, стояло було у чергостро на порядку нарад ще тоді (4 роки тому), коли наше вужчого характеру, Літ. - Мистецьке Товариство перетворювалося у Клюб (голос М. Струтинської). Тоді вирішено його так, що для так зв. „лябораторійної" праці будуть у нас поставати секції. Їх викличе сама потреба, і саме є підстави думати, що вона вже виникає: деякі із діяльних у літературі чи зацікавлених нею членів думають над створенням літературної секції цієї осени.

Загальні збори обрали, запропоновану Ком. — Маткою, таку нову Управу Клюбу: голова — дир. В. Дорошенко, заст. голови — д-р В. Рудницький та п'ять інших членів, що їх зразу ж після Загальних Зборів наділено такими функціями: секретарем стала п. Я. Острук, скарбником — проф. П. Мегик, реф. доповідей — п. Л. Бурачинська, інших імпрез — п. В. Цегельська, реф. орган. та інформації — М. Струтинська.

До Контрольної Комісії Клюбу увійшли: інж. Л. Яцкевич — голова, п. Ів. Савицька і Я. Климовський — члени; д-р Корнилів та І. Скочиляс — заступники.

Можна чекати, що після мертвого літнього сезону нова Управа розгорне жваву діяльність, сперту на досвіді минулого та й усіх попередніх, кращих чи гірших в історії існування Клюбу, років.

С.

Купуйте в підприємствах що оголошуються в „Свободі"

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ УНС

АМБРІДЖ, ПА. — Місячні і піврічні збори 161 Відд. св. Василія відбудуться в суботу 13 липня о год. 7 веч. в гали при 600 Glenwood Ave. Фільм, опісля перекуска для членів. — К. Кудрич, рек. секр.

ДІТРОЙТ, МІШ. — Управа 292 Відділу подає до відома членів, що місячних зборів не буде в місяці липні і серпні з огляду на час вакацій. Збирання вкладок відбуватиметься як звичайно кожної другої неділі місяця, в Народному Домі при вул. Мартін. Просимо всіх членів в ті дні голоситися по відбір дивіденди. — А. Повшок, предс.; А. Горак, секр.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА. — Збори Т-ва Єдність, Відд. 163, відбудуться 14 липня в домі У. А. Горожан, 847 N. Franklin St., о год. 12-ій дня. Проситься всіх членів прибути на призначений час. — М. Курко, предс.; С. Филик, фін. секр.; Д. Лиско, рек. секр.

ПОНҐСТАВН, О. — Відд. 230 св. Івана Хрестителя повідомляє всіх своїх членів, що піврічні збори відбудуться в неділю, 14 липня, в домівці 914 Franklin Ave., год. 2:30 по пол. Буде предложений звіт за 6 місяців. Дуже важні справи до вирішення. — М. Мушинський, гол.; Д. Войтович, кас.; П. Ліщак, секр.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА. — Т-во „Любов", Відд. 45, повідомляє своїх членів, що збори відбудуться в неділю 14 липня. Просимо всіх членів явитися, а довжників вирівняти залеглі вкладки. Можна підняти чеки-дивіденду. — М. Дубас, предс.; А. Гарасим, кас.; М. Сеник, сек.

СЕНТРАЛ ФОЛС, Р. АЙ. — Місячні збори 93 Відділу ім. І. Франка відбудуться в неділю 14 липня о год. 10 рано. — Секретар.

• РОЗШУКИ •

ЗОЯ пошукує сестру АЛЕКСАНДРУ, її мужа АНДРІЯ, та племінницю КЛАРУ НИКОЛАЄВСЬКИХ-МЕЛАЄВИХ. Відомості слати на адресу:
ZOJA
52 Muriel Ave., Toronto 6, Ont.
Canada

Пошукую СТАНЛЕЯ і СТЕПАНА ЯНКО з села Петрович, Тернопіль, Галичина. Брат Михайло хоче його віднайти. Якщоб хто знав про нього, або він сам, прошу писати:
Mrs. PETER PETRESKY
North Street, Kelayres, Pa.

Пошукую рідного брата МЕЛЬНИКА ФЕДЯ з с. Задеревач, пов. Стрий і ЛЕСИКА МИКОЛУ зі с. Середнє Мале, пов. Сянік. Хто знав би про них, або вони самі, прошу голоситись на адресу: ІЛЬКО МЕЛЬНИК, 519 Grier Ave., Elizabeth, N. J. Заграничні часописи прошу про передрук.

Пошукую моєї доньки сина ПЕТРА КОЛЯРА з Криниці, пов. Новий Санч, якого в 1943 р. забрали до Німеччини на роботу і від того часу нема вістки про нього. Хто знав би про нього, або він сам, прошу писати на адресу:
MARIA KURYLAK
326 River St., Olyphant, Pa.

Пошукую п. ЕВГЕНІЯ ШИНДУСА, з села Зелена, пов. Скалат. Прошу зголоситися на мою адресу, він сам, або хто знає про нього.
Mr. DMYTRO GALONZKA
14 Highland Park Ave.,
Roxbury 19, Mass.

ФРАНКА МАДЯРОВСЬКА пошукує своїх рідних зі села Лука Мала, пов. Львів. Хто знав би про родину Мадяровських, або вони самі, нехай пишуть:
FRANKA MADJAROVSKA,
selo Brezik, 2. p. Prnjavor,
Bosna, Jugoslavia

Пошукую пана ГОРБАЛЯ СЛАВОМИРА зі Львова. Важні вісті з краю для нього. Хто знав би про нього, або він сам, прошу голоситись до ІВАН БУДЗ, 92 Roosevelt Pl., Mineola, N. Y. Заграничні часописи прошу про передрук.

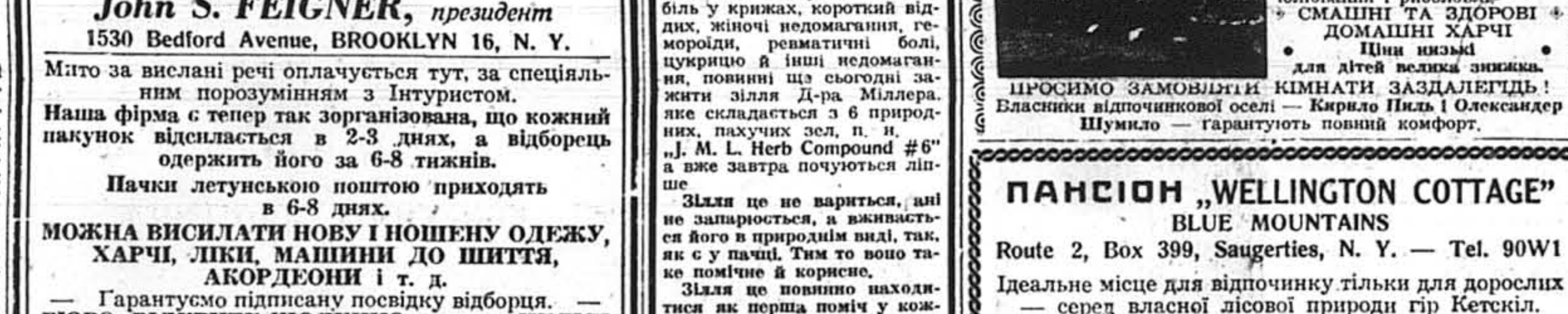
ПОШУКУЮ
МИКОЛУ ДІДІВ
сина Павла
Хто знав би про нього, або він сам, прошу голоситися до:
NICK UKRAINETZ
Glencairn, Manitoba, Canada.

Посмертна Згадка

НИКОЛАЙ ХУДЯК, довголітній член Б-ва св. І. Хрестителя, Відд. 256 у Рівергед, Н. Й., помер на удар серця 8-го липня 1957 р. проживши 69 років. Покійний народився в селі Кнісело, пов. Бібрка, Галичина. До Америки прибув в 1907 році. До У. Н. Союзу вступив в 1913 році і був перший секретар Відділу 256. Був кількаразом урядником і дуже активним членом, приєднував членів і багато працював для добра Відділу. Полишив в смутку дружину Маґдалину, сина Василя і 4 дочки: Анну, Марґарету, Гасю і Віру та 10 внуків. Похорон в четвер 11-го липня в 9 год. з власного дому до церкви св. І. Хрестителя в Рівергеді а відтак на вічний спочинок на цвинтар св. Івана Хрестителя у Рівергеді. — В. П. П.!

Ольга Недошитко, секр.

ТАРЗАН, ч. 3896. Осередок уваги.

За частоколом Тарзан побачив на стежці тільки одного вояка.

З дикістю розлютованого буйвола він похилив голову і вдарив нею в черево людини!